

2019 őszi

MADÁRTÁVLAT

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

4 Fenékpusztá
Madárgyűrűző Állomás

■ FAUNISZTIKA

8 Szórványosan fészkelő
énekesmadarak
a Visegrádi-hegységben III.

■ MADÁRTAN

10 Költésparazitizmus
II. – Mostohaszülők a
madárvilágban

■ TERMÉSZETVÉDELEM

14 Kincsesláda a Felső-
Bácskában

■ TÁVCSŐVEL
KÜLFÖLDÖN

16 Mediterrán
szomszédunk: Horvátország

■ MADÁRTAN

20 Változó tudományos
madárnevek

■ HÍREK

22 MME-hírek:
2019. április – június

■ MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

28 Hírek, érdekességek

■ MADÁRGYŰRÜZÉS

30 Érdekes
madármegkerülések

■ FAUNISZTIKA

33 Érdekes
madármegfigyelések

■ MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

36 Érdekes
madárfészkelések

■ BIRDLIFE

39 Angol Királyi Madárvédő
Egyesület (RSPB)

43 Csipogó

■ MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXVI. évf. 3. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet
„A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004, Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018, Orbán Zoltán 2012

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Bodnár Katalin, Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Harangi István

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ: Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

A címlapon: egerészölyv (Habarics Béla felvétele)

Fotó: Orbán Zoltán

VESZÉLYES VÁNDORLÁS

Az ősz, a vonuló madártömegek újra és újra felhívják a figyelmet arra a tényre, hogy a természet nem ismer határokat, így a természetvédelemnek is határokon átnyúlónak kell lennie. Egyesületünk ezért is tevékenykedik a BirdLife International szervezet ernyője alatt, és próbál együttmű-

ködni minél több nemzetközi partnerrel. Az idei évben újtára bocsátottunk egy új, nagyívű kampányt „Veszélyes vándorlás” (Flight for Survival) címen a vonuló madarak közös védelme érdekében.

A figyelemfelhívó akció zászlóshajófajainak, a „hős hetesnek” olyan madarakat választottunk, amelyeket vándorlásuk során különböző emberi behatások érik és tizedelik meg állományukat. Ezek a fehér gólya, a parlagi sas, a dögkeselyű, a darázsölyv, a fűrj, a vadgerle és a barátposzáta. A legtöbb faj és a hozzá kapcsolódó probléma – ami ellen közösen fogunk fellépni – a hazai állományok tekintetében is fontos. Az nyilvánvaló, hogy a parlagi sas védelmében és a ragadozó madarak mérgezése elleni fellépésben az általunk az elmúlt években végzett tevékenység kiemelkedő fontosságú nemzetközi viszonylatban is, így ennek a koordinátorai is mi vagyunk. De ha sorra vesszük a többi fajt, egyértelmű, hogy a szerepünk nem csak a sasokra korlátozódik. A fehér gólyák tömeges libanoni lelővése, a fűrjek egyiptomi hálózása, a barátposzáta ciprusi lépezése és belőlük „madárbefőtt” gyártása, a vadgerlek orrvadászata Görögországban vagy a darázsölyvek és sok más faj tömeges pusztítása Olaszországban a hazai madárállományokat is érintik. Ugyan a dögkeselyű nem költ hazánkban, de a vonulási útvonalon őket veszélyeztető áram-
ütés ugyanúgy hat a hazai vonuló fajainkra is.

Aki követi hazánkban és a nemzetközi szinten a madárvédelem és a természetvédelem történéseit, annak egyértelmű, hogy itthon rengeteg feladatunk van, és problémahegyek várják, hogy megoldást találjunk rájuk. Ugyanakkor az is szembetűnő, hogy milyen jelentős eredményeket tudunk elérni, amikre büszkék lehetünk. Azonban a madaraink vonulási útján fekvő országok jelentős részében a természetvédelem még gyerekcipőben jár. A mi felelőségünk és feladatunk, hogy segítsük ezekben az országokban is a madár- és természetvédelmi szervezetek és tevékenységek fejlődését. Azt gondolom, hogy ennek egyik legjobb módja, ha közösen küzdünk az olyan fajokat érintő problémák megoldásáért, amelyeken „osztozunk” – nálunk költenek, és más országokban pihennek meg, vonulnak át vagy éppen telelnek. Minden országban a BirdLife helyi partnereivel dolgozunk közösen a célkitűzéssel, hogy az ő munkájukat is segítve érjünk el közös eredményeket.

Kampányunk reményeink szerint hozzájárul nemcsak ahhoz, hogy előrelépést tehessünk konkrét ügyekben, hanem ahhoz is, hogy megerősítsük nemzetközi hálózatunkat, közösen és hosszú távon hatékonyabban léphessünk fel a vonuló madárfajok megőrzése és összességében a természet védelme érdekében minden szinten, a helyitől a globálisig. Ehhez kérjük figyelmüket és támogatásukat, hogy a jövőben, amikor ősszel a vonuló madártömegeket figyeljük, szívünket ne aggodalom töltse el, és lelki szemeink előtt ne a pusztítás szörnyű képei peregjenek le, hanem sokkal inkább bizakodás és büszkeség, hogy partnereink a mi segítségünkkel is biztonságosabbá tették a „veszélyes vándorlást” (részletek az MME honlapon mme.hu > a Veszélyes vándorlás kifejezésre rákeresve).

Halmos Gergő
ügyvezető igazgató

MADÁRGYŰRÜZŐ ÁLLOMÁSOK MAGYARORSZÁGON III.

FENÉKPUSZTA MADÁRGYŰRÜZŐ ÁLLOMÁS

[ALAPÍTVÁ: 1986]

Az MME Zala Megyei Helyi Csoportja 1980. április 1-jén alakult 27 fővel Zalaegerszegen. Már az első nyáron szerveztünk madarásztábort Pölöskén, a volt tőzegbányatavak mellé. A következő nyarakon Pötréte és Zalaszentmihály határában, hasonló vizes élőhelyeken táboroztunk. 1985-ben Palkó Sándor tagtársunk javaslatára a fenékpusztai vasútállomás melletti Balaton-parti szakasz egy nádassal szegélyezett öblözetét választottuk. Ide húztuk le több éven keresztül az olajipartól kapott, majd felújított lakókocsit, ami a bázisul szolgált. Az első évben a madárfogási eredmények minden várakozást felülmúltak, így a következő évtől rendszeressé vált itt a madárgyűrés.

Pár év múlva vontató hiányában a lakókocsi végleg itt maradt, és egy konyhasátozt is építettünk mellé. A szomszédban lévő NDK-s vadkemping mellett alig látszottak a madarászok sátrai. A nomád körülményekben először 2003-ban következett be javulás, mivel akkor tudtuk a megüresedett MÁV-állomás épületét kibérelni. Itt szolgálati lakást és kiállítótermeget alakítottunk ki. A fejlődés azóta folyamatos, hiszen több száz négyzetméternyi madárröpdre, tanösvény, bemutatóablak, kilátó, fedett gyűrűzőhely, zuhanyzó és végül két faház segíti az itt folyó munkát.

A helyi csoport a madárgyűrés mellett mindig törekedett a komplex természetvédelmi telephely kialakítására. Madármentő tevékenységünket a kezdetektől, de szervezett formában 2002-től végezzük, legeltetéssel pedig 1999 óta kezeljük a gyepeket. Tojásgyűjteményt, preparátumokat 2005 óta mutatunk be, 2011-ben pedig sikerült átadni a tanösvényünket is.

A TERÜLET BEMUTATÁSA, VÉDETTSÉGE

Fenékpusztta a Balaton legnyugatibb, ősi idők óta lakott helye, jelentős történelmi múlttal. Területén i. e. 4000 körül

A fenékpusztai fő hálóállás a parti nádszegélyben (Fotók: Benke Szabolcs)

telepedett le a kora kőkorszak embere. A római korban a település neve Valcum volt, területén a 4. században kezdték el építeni Pannónia egyik legnagyobb, 377x358 m alapterületű erődjét. Gyűrűzőállomásunk közvetlenül e monumentális építmény egykori falai mellett található.

A település első írásos emléke 1347 májusában kelt levélben bukkan fel mint *Fenek*. Második jelentős időszaka a Festetics korára esett, akik 1739-ben vásárolták meg a Fenék nevű birtokot. Az ezt követő századokban is fokozatosan alakult, fejlődött a terület, megépült a vasútvonal, és a nagy világegés frontvonala is itt húzódott. 1960-tól 1990-ig szabadstrand és vadkemping működött a területen. A homokos partszakasz igen kedvelt volt a keszthelyi polgárok és a keletnémet turisták körében, de a volt sármelléki szovjet katonai repülőtéren állomásozó kiskatonákat is ide hordták fürdeni.

Eközben a terület számos védett természeti értéket is rejtett. Az 1900-tól fellelhető botanikai leírások, madártani eredmények és értékek kapcsán felvetődött a terület védelmének

szükségessége. A hely legnagyobb értékét az adja, hogy ökológiai folyosóként kapcsolatot teremt a Balaton és a Kis-Balaton között. Védelmére nem is kellett sokat várni, a Balaton-part természetes, be nem épített tája 1986. december 10-től a Kis-Balaton Tájvédelmi Körzet, majd 1997. november 1-től az akkor megalakuló Balaton-felvidéki Nemzeti Park része lett. A terület régészeti múltja miatt örökségvédelmi oltalom alatt is áll. Emellett a Balaton Ramsari terület, és a parti gyepterületek részben a Natura 2000 hálózathoz tartoznak. A fő irányt kezdetektől a madárgyűrés tevékenység jelentette, és ahogy jöttek az eredmények, úgy lett a hely szakmai berkekben ismert és elismert hely.

MADÁRGYŰRÜZÉS FENÉKPUSZTÁN

Fenékpusztán az elmúlt évszázadban több alkalommal is bizonyítottan volt madárgyűrés, melyek legnagyobb része nagyobb testű madarak jelölésére korlátozódott. Vönöczky Schenk Jakab például az 1910-es években jelölt a település környéken madarakat. Egy fehér gólyával kapcsolatos

Az egykori állomásépület madárfestményekkel

visszajelzésünk is ebből az időből származik, egy madár Dél-Afrikában került kézre 1913-ban. Keve András írása alapján 1940-ben 17 pár költött belőlük a fenékpusztai évszázados szilfásban, ugyanekkor szalakóta is fészkelte itt.

A fenékpusztai Balaton-parti nádasban az MME Zalai Megyei Helyi Csoportja szervezésében 1985 óta folyik madárgyűrés. A folyamatos, programszerű gyűrés 1986-ban indult Palkó Sándor szervezésében, az első gyűrűzőnk Ács Attila volt. A kezdetektől 2019 júniusáig itt 171 faj 424 411 egyede lett jelölve, a visszafogások száma 56 368 és a külföldi vonatkozású megkerülések száma is közel 1000 példány. Fenékpusztán gyűrűzött madarak 29 országban kerültek meg eddig (31 faj 476 adata). A külföldön jelölt és Fenékpusztán megkerült madarak 30 országból érkeztek (21 faj 523 adata). Így átlag minden 480. madárnak van külföldi vonatkozása. Az elmúlt 35 évben 69 gyűrűző kolléga segítette munkánkat. A legtöbb gyűrűzési adat Palkó Sándor nevéhez fűződik (71 261 pld.), a ma is aktív gyűrűzők közül Magai Ferenc tagtársunk vezet a rangsort (57 508 pld.).

Állandó hálósorunk összesen 12 db 12 m-es (144 m hosszú) függőhálóból áll. A hazai madárgyűrűző állomások közül mi dolgozunk a legkevesebb hálóval, de mivel sok madarat fogunk, az egy hálóra jutó fogások száma messze a legmagasabb az országban. A függőháló a kezdetektől ugyanazon a helyen állnak, ami a standardizált mintavételnek köszönhetően az egyik fő értékét adja a helyi gyűrésnek. A hálósor keresztben, a madarak fő vonulási irányára merőlegesen fogja át a Balaton-parti nádas. Az utóbbi 15 évben azonos, meghatározott módszert követve végezzük munkánkat. Korábban történtek madárfogások varsás és kockahálós módszerrel is. Eseti jelleggel, néhányszor, elsősorban fecskéfélékre hívóhang használata is történt.

Tavaszi gyűrésünket általában március közepén kezdjük, amikor az időjárás ezt megengedi. Ebben a formában, a

← Kékcinege-csapat a hálóban

standard programjaink kezdetéig, egy hónapig dolgozunk. Április közepétől a költési idő végéig (július közepe) a hazánkban 2004-ben indult CES- (állandó ráfordítású madárgyűrűzés) programban folyik a gyűrűzés. A költési időszak végével indul legnagyobb programunk, az AH- (Actio Hungarica) gyűrűzés, ami egészen november elsejéig tart. Ezt követően az időjárás-tól függően még tovább is gyűrűzhetünk. A standard hálóállás beszédét követően a téli időszakban etető mellett történik a gyűrűzés, heti maximum két alkalommal. Ekkor főként magvó énekesek, cinegefélék kerülnek a 2 db 12 m-es hálóba.

Az éves szinten fogott madarak száma az időjárás, a Balaton vízállásának, a madarak költési sikerének, valamint az őszi fecskesapatok megjelenésének függvényében tág határok között, 7000–24 000 példány között változik. A legtöbb madarat 1988-ban gyűrűztük (21 726 pld.).

Az őszi vonulás alkalmával a fecskesapatok több száz ezres példányszámban használják a környék nádasait. Ha éjszakázóhelyül a hálósor melletti területet választják, rengeteg fecskét fogunk. Az egy napra, pontosabban egy estére jutó legnagyobb fogás is erre az időszakra esik 1445 példánnyal. Legnagyobb nappali eredményünk 2002-ből származik, amikor 620 poszáta került a hálóba nem egészen 6 óra leforgása alatt.

Legtávolabbi megkerüléseink Afrikából származnak. Sokáig egy Botswanából származó (Boteti-folyó) füsti fecske tartotta a rekordot, ami 7469 km távolságból került meg. Négy éve egy másik füsti fecske, Namíbiából visszafogva, 209 km-rel túlszárnyalta ezt az adatot. Északi távolsági rekordunkat egy foltos nádiposzáta tartja, ami a norvégiai gyűrűzési helytől 2340 km-re került kézre. A tíz legnagyobb számban fogott madárfaj listája:

1. füsti fecske 101 891 pld
2. cserregő nádiposzáta 90 438 pld
3. foltos nádiposzáta 81 414 pld
4. partifecske 24 893 pld
5. kék cinege 17 768 pld
6. nádirigó 11 358 pld
7. függőcinege 10 173 pld
8. barkóscinege 8981 pld

Épületek átadója (Fotó: Benke Anikó)

9. nádi sármány	8588 pld
10. nádi tücsökmadár	8294 pld

Ritka madaraink: rozsdás nádiposzáta (4), karmazsinpirók (2), zseze (2), berki poszáta (7), haris (1), törpesármány (1), kis légykapó (1), hegyi billegető (1), barna füzike (1), Bonelli-füzike (1), kucsmás poszáta (1)

A gyűrűzés és megkerülés közötti eltelt idő alapján a legidősebb madaraink: cserregő nádiposzáta (3288, 2905 és 2904 nap), nádirigó (3206 nap), nádi sármány (2905 nap)

Állomásunk nem működne lelkes gyűrűzők nélkül, így felsorolásként álljon itt azok neve, akik eddig 10 000 madárnál többet gyűrűztek Fenépusztán: Palkó Sándor, Magai Ferenc, Benke Anikó, Benke Szabolcs, Ács Attila, Varga Júlia, Zalai Béla, Góczán József, Molnár László, Wisztercil János, Bakk Csaba. Ők pedig azok, akik a felsoroltak mellett legkevesebb tíz szezonon keresztül kapcsolódtak be a munkákba: Darázi Zsolt, Szentendrey Géza, Sarlós Dávid. A korábbi években sokszor okozott problémát a kevés gyűrűző, napjainkban azonban inkább madárszedőhiányban szenvedünk, úgyhogy szeretettel várjuk a madarászokat.

Barna füzike (Fotók: Benke Szabolcs)

A területen féltve őrzött pókbangó

LEGETTETÉS

A fenépusztai Balaton-parton 250 évre visszamenőleg, a Festicsek koráig bizonyítható a terület legeltetési célú hasznosítása, ami kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen 1983-ig folyt itt. Ezt követően a fás szárú fajok fokozatosan megjelentek a gyepeken, kiszorítva az értékes növényfajokat. 1995-ben hat tő pókbangó védelme érdekében felvetődött a terület újbóli legeltetésének kérdése. Hosszas egyeztetés után 1999-ben, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság támogatásával szürkemaráhák kerültek a területre egyesületünk, a helyi csoport gondozásával. A legeltetés újrakezdése után látványosan megindult a gyepek regenerálódása. Jelenleg éves szinten a legeltetett kb. 20 ha területen számos védett növény érzi jól magát. A hely egyetlen fokozottan védett növénye a pókbangó, aminek jelenlegi állománya kb. 750 tővet számlál. A legelőn egyéb orchidea-fajok (vitészkosbor, agárkosbor, mocsári kosbor, hússzínű ujjaskosbor, poloskaszagú kosbor, békakonty stb.) mellett megtalálható a kálmos, a gázló, a nádi boglárka és a szarvas hagyma is.

MADÁRMENTŐHELY

Fenépusztán a kezdetek óta foglalkozunk madármentéssel, ami az első években csak néhány tíz egyed bekerülésére korlátozódott. A szervezett munka 2002-ben indult, amikor a nemzeti park támogatásával az első röpdéinket kialakítottuk. Önkénteseink és a nemzeti park természetvédelmi őrszolgálat révén egy-egy bejelentésre rövid idő alatt oda tudunk érni, de az utóbbi években már az esetek többségében a megtaláló magánszemélyek hozzák be hozzánk a sérült madarakat, árva fiókákat. Működési területünk elsősorban Zala megye, valamint Somogy megye északi fele és a Balaton-felvidék nyugati része.

Törpe sármány

Fenépuszta központi helyszíne – a gyűrűzőasztal

Az utóbbi években éves szinten mintegy 350–450 madár és néhány példány egyéb állat került hozzánk, a legkisebb fiókáktól a legnagyobb méretű madarakig. Leggyakoribb bekerült fajok a széncinege, fekete rigó, házi rozsdafarkú, füsti fecske, egerészölyv, bagolyfélék és fehér gólya. Az évek során több különlegesnek számító faj példánya is megfordult nálunk, mint például a sarki bűvár, füleskuvik, uráli bagoly, réti fülesbagoly, rétisas és ezüstméreg.

Elsősorban a fiókák felnevelésében és visszavadításában érünk el szép eredményeket. Kisebb sérüléseket magunk is képesek vagyunk kezelni, problémát a bonyolult törések jelentenek. A közelben ugyanakkor nincs olyan hely, ahol eredményesen tudnák gyógyítani ezeket a madarakat.

A legtöbb mentésre szoruló madár – füsti fecskék – 2008 és 2009 szeptemberében került be a hideg idő miatt. 2009-ben a bekerült több mint 1200 példányból 900-at sikerült ismét engednünk. Legtávolabbi bekerülésünk egy Nürnbergből származó feketerigó-fióka volt, macskabagoly-fiókát pedig már az Alföldről is kaptunk. A mentőhelyre került madarakat mihelyst lehet, szabadon engedjük, nem célunk a madarak fogságban tartása és állatkert jellegű bemutatása. Természetesen a marandó sérülést szenvedett madarakat röpdéinkben életük végéig gondozzuk.

SZEMLELETFORMÁLÁS

A madárgyűrűzés, madármentés mellett célunk a természetvédelmi célú szemléletformálás is. A terület kiváló fekvése miatt évente 7000–9000 látogatót fogadunk, akiket megismertetünk a gyűrűzési és egyéb munkáinkkal. Nyaranta nagy sikerű gyermektáborokat is tartunk. Állomásunk rendszeresen bekapcsolódik az MME olyan központi programjaiba, mint a Madarak és fák napja, Fülemlék éjszakája és Madármegfigyelő napok.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Az első és legnagyobb köszönet azé a számos gyűrűző és madárszedő madarászé, akik az elmúlt 35 évben munkájukkal fenntartották a hely működését. Továbbá köszönet illeti azon nagyszerű gazdálkodó szervezeteket, magánszemélyeket és kormányzati szerveket, amelyek bármilyen formájú támogatással segítettek munkánkat. Köszönet azoknak is, akik akadályok gördítése helyett rugalmasan álltak hozzá bizonyos kérdésekhez. Végül, de nem utolsósorban a gyűrűzési adatok összeállításában köszönjük az MME Madárgyűrűző Központ segítségét.

Darázi Zsolt, Benke Anikó és Benke Szabolcs

SZÓRVÁNYOSAN FÉSZKELŐ ÉNEKESMADARAK A VISEGRÁDI-HEGYSÉGBEN III.

KERTI ROZSDAFARKÚ, KORMOS LÉGYKAPÓ, TÜZESFEJŰ KIRÁLYKA, KORMOSFEJŰ CINEGE, FENYVESCINEGE, KERESZTCSŐRŰ

A sorozat harmadik részében olyan énekesmadarak előfordulási adatait ismertetem, amelyek – a fenyvescinege kivételével – csupán néhány párban költenek vagy legfeljebb alkalmi fészkelők a hegység területén, egyes fajok fészkelésére pedig már évek óta nincs bizonyíték.

Fotó: Schwartz Vince

KERTI ROZSDAFARKÚ

Magyarországi állománya 1000 párra becsült és csökkenő tendenciát mutat. Tapfer Dezső kutatásai alapján a hegységben, a hatvanas években 500 méter tengerszint feletti magasságban lévő erdőterületen is fészkel, bár sehol nem volt gyakori. 2010–2019 között három esetben észleltem a költési időszakban: 2010. május 23-án egy dunabogdányi kertben egy hím (később nem találkoztam vele), 2013. április-június között a Csódi-hegy egyik bányaejlén pedig egy éneklő hím és egy tojót figyeltem meg. 2019 májusában Esztergom-Szarvashegy egyik elhanyagolt gyümölcsösében találtam egy éneklő hím. A faj napjainkban valószínűleg már nem fészkel állandó jelleggel a hegység térségében, de a peremterületeken minden évben találtam vonuló példányokkal.

KORMOS LÉGYKAPÓ

Az első költési kísérleteket Urbán Sándor figyelte meg 1940-ben és 1971-ben. Az 1980-as, 1990-es években a hegység odútelepein több alkalommal is találtak B-odúban költő párokat, illetve ezek között örvös és kormos légykapók hibridköltése

Kerti rozsdafarkú (Fotó: Kürti Gábor)

is előkerült. 2010–2018 között egyetlen költésére utaló megfigyelésem sem volt, de alkalmi fészkelése napjainkban is elképzelhető a területen. Vonuló példányai ősszel és tavasszal megfigyelhetők a hegység erdőterületein és a hegyperemen túli nyíltabb élőhelyeken is.

TÜZESFEJŰ KIRÁLYKA

Magyarországon 400–500 pár költhet. A hegységben valószínűleg sohasem fészkel jelentős állománya, mivel a területre nem telepítettek számottevő mennyiségben a faj számára ideális, de termőhelyidegen lucfenyveseket. A pilismaróti Hamvaskői-rét és a Fűrész-tisztás lucfenyő-telepítéseiben 2012–2014 között minden évben biztosan költöttek párok, de 2014-ben a faegyedek megbetegedése miatt mindkét fenyvest le kellett termelni. 2019-ben az összes alkalmas élőhelyen felmértem a faj állományát, ekkor a következő helyeken fészkeltek: a hamvaskői vadászház mögötti bükkösbe ékelődött öreg lucosban (3,3 hektár) egy pár, a dömösi Görbe-hajtáson szintén egy pár, Visegrádon a Bertényi Miklós Fűvészkert területén (16 hektár) pedig három pár költött, utóbbiak sárgafejű királykakkal azonos

Kormos légykapó (Fotó: Orbán Zoltán)

Tüzesfejű királyka (Fotó: Balla Dániel)

állományokban. A hegység déli részén, így például a szentendrei Sikárosi-rét / Bükkpuszta melletti lucokon egyáltalán nem találtam territóriumokat, továbbá a hegység peremén lévő lucosokból (pl. barátkúti és pilismaróti csemetekertek, Pilismarót Hunyadi utca) is hiányzott a faj. A Visegrádi-hegységben fészkelők száma a legjobb években sem éri el a tíz költőpárt. A Vonulási időszakban bárhol, bármilyen jellegű élőhelyen felbukkanhat, főleg szeptember második és október első felében, alkalmilag pedig át is teletelhet.

KORMOSFEJŰ CINEGE

Országos költő állománya 1500–2500 párra becsült, ami a termőhelyidegen fenyvesek eltűnésével a következő években várhatóan csökkenni fog. A hegységben egy bizonyított fészkelése ismert, Kiss Balázs 1984. június 9-én Dömösön, egy fenyőegyed öreg bükkösben találta fiókás fészkelőjét. A Dunakanyarban télen is ritkán találkoztam a fajjal, áttelelő példányokat csupán a Pilismaróti-öböl melletti akácokban (2012-ben és 2013-ban szinte ugyanott) és a visegrádi vár etetőjén (2015-ben) figyeltem meg. 2018. április 13-án a dunabogdányi Róka-kapu közelében fél órán át kocsánytalan tölgyek törzsén mozgott egy éneklő hím, amely később alapos keresés ellenére sem került elő újból a környéken, így valószínűleg egy kóborló példány volt. Több hasonló megfigyelésem nem volt. 2019 májusában a hegység összes fenyőtelepítésére – a kisebb foltokra is – kiterjedő célzott keresésem ellenére sehol sem észleltem jelenlétét. Véleményem szerint ez a cinege manapság nem része a hegység fészkelő madárfaunájának.

FENYVESCINEGE

Állománya 2010–2018 között jelentősen nőtt a hegység térségében. 2016-ban csak Dunabogdány belterületén hat territóriumot találtam, többek között támfalak és kőkerítések

Kormosfejű cinege (Fotó: Balla Dániel)

Fenyvescinege (Fotó: Habarics Béla)

repedésében, valamint kertben álló fekete fenyőre kihelyezett A-odúban is (annak ellenére, hogy egyes vélemények szerint ritkán foglalja el a mesterséges odúkat) költöttek párok. Ugyanebben az évben a Dobogókő északi oldalának öreg bükkösében, a Szerkövek sziklafalának egyik repedésében is találtam egy fészket kirepülés előtt álló fiókákkal.

KERESZTCSŐRŰ

Országos költő állománya egyes években a 200–400 párt is elérheti. Fészkelését Urbán Sándor bizonyította először a térségben 1941-ben, a kertjében álló egyik lucfenyőn. Ugyanezen a fán 1944-ben és 1949-ben sikertelen költési kísérlete volt a fajnak. Legközelebb 1984-ben Kiss Balázs talált egy lakott fészket egy Pilismarót fölötti lucfenyő-telepítésben. Ezt követően a mai napig nincsen újabb hiteles költési adata a területéről. Tavaly elhunyt Ziegner Antal tagtársunk elmondása szerint gyűrűzótársai a faj 2008-as őszi mozgalmát követően pilisszentlászlói és leányfalui kertekben is számos alkalommal fogtak függőhálóval kottlófoltos tojó példányokat. Nagyobb nyári magyarországi beáramlások során mindennapos vendég a területen, elsősorban a belterületi örökzöldekben. Júliusban a visegrádi fűvészkert lucfenyőin akár napokon keresztül is elidőznek a táplálkozó csapatok (például 2018-ban). Ősszel utoljára 2013 októberében észleltem egy 17 példányt számláló kisebb csapatot a dunabogdányi katolikus temető lucfenyőin, illetve 2017 decemberében egy szentgyörgypusztai kertben (Visegrád) láttam egy hét példányt számláló táplálkozó csapatot.

Schwartz Vince

Keresztcsőrű (Fotó: Palánkai Zsolt)

KÖLTÉSPARAZITIZMUS II.

Fatyúszerkő (Fotó: Oláh Zoltán)

– MOSTOHASZÜLŐK A MADÁRVILÁGBAN –

Az, hogy a nálunk is gyakori kakukk más fajok fészkébe rakja tojásait, régóta közismert. Az viszont, amikor egy adott faj tojója egy vagy több tojását a fajtársa fészkébe rakja, még a madarászok körében is kevésbé ismert jelenség. Ezt a szaporodási módot a szakirodalom fajon belüli költésparazitizmusnak nevezi, amire csak nemrégiben figyeltek fel a szakemberek. Ennek lényege, hogy az azonos fajhoz tartozó tojó(k) egy vagy több fajtársuk fészkébe is raknak tojást vagy tojásokat, és azok felnevelését a mostohaszülőkre bízzák.

Ma még nem tudjuk pontosan, hogy mely fajok esetében és milyen gyakran fordul elő ez a jelenség, legtöbbször ugyanis egyáltalán nem könnyű annak megállapítása, hogy egy fészkekben egy vagy kettő, esetleg több tojótól származó tojások vannak-e.

Az utóbbi 35–40 évben a madarak költésbiológiájának kutatása az érdeklődés középpontjába került. Ennek egyik fontos oka, hogy a kutatók felfedezték, a korábban becsültnél lényegesebb több fajnál fordul elő a fajtársak közötti összetojás. Egy 1980-ban összeállított jegyzék szerint 53, viszont 2001-ben már 234 fajnál ismerték a fajon belüli költésparazitizmust. Ezek közül 41 faj Magyarországon is fészkel vagy fészkelte. Azóta öt újabb faj esetében találtak a jelenséggel, illetve az utóbbi időben Magyarországon talált fészkekben még további 8 fajról sikerült bizonyítani, hogy esetenként azoknál is előfordul a fajon belüli költésparazitizmus.

HOGYAN TUDJUK MEGÁLLAPÍTANI, HOGY EGY FÉSZKÉBEN NEM CSAK EGY TOJÓTÓL SZÁRMAZÓ TOJÁSOK VANNAK?

1. Közvetlen megfigyeléssel, azaz annak rögzítésével, hogy kétséget kizáróan két tojó látogat egy fészket, azonban az esetek döntő többségében ennek megállapítása lehetetlen.
2. A tojások fehérje-polimorfizmusának biokémiai vizsgálatával.
3. Genetikai vizsgálatokkal, melynek során – hasonlóan az előző módszerhez – a tojások vagy fiókák biokémiai vizsgálatára kerül sor, majd az eredményeket összehasonlítjuk a szülők vizsgálati eredményeivel.
4. A tojások színezete, mintázata alapján történő elkülönítéssel: Ezzel a módszerrel kizárólag a mintás tojásokkal rendelkező fajoknál és akkor is csak szerencsés esetben lehet teljes biztonsággal megállapítani a parazitizmus tényét.
5. A tojásszám szabálytalan növekedésének megállapításával: Amikor egy vagy több fészkeket naponta ellenőrzünk, előfordulhat, hogy a tojások száma 24 órán belül kettővel vagy még többel növekszik. Ezekben az esetekben teljes bizonyossággal kijelenthető, hogy azok nem egy tojótól származnak.
6. A fészkeket teljessé válása és a kötlés megindulása utáni tojásszám növekedésének észlelésével: Ha a fajra jellemző átlagos tojásszám elérését követően elkezdődik a kötlés, akkor a tojó általában már nem rak újabb tojást. Ha a kötlés megkezdése után napokkal újabb tojás(ok) kerülnek a fészke(k)be, akkor azok bizonyosan idegen tojó(k)tól származnak.
7. Elhúzódó vagy két csoportban történő kikelés észlelése esetén: A fajok jelentős része a teljes fészke(k)re vagy ahhoz közeli tojásszám elérése esetén kezdi meg a kötlést. Ha a már napok óta kötlő tojó alatt ennek ellenére növekszik a tojásszám, minden bizonnyal azok idegen tojó(k)tól származnak. Ugyanígy bizonyíthatja az idegen tojások tényét az is, ha a fiókák két csoportban kelnek ki. Ekkor a fészket tulajdonosa által lerakott tojásokból kikel az első csoport, majd napokkal később, és valószínűleg nem is egyszerre, hanem a tojásrakás sorrendjének megfelelően elnyújtva, az idegen tojótól származó tojásokból bújnak ki a fiókák.

- ↑↑ Üstökösréce (Fotók: Haraszthy László)
- ↖ Cigányréce
- ↑ Kontyosréce
- ← Feketenyakú vöcsök
- ↙ Pásztorgém
- ↓ Vörösgém

↑ Ugartyúk (Fotó: Szilágyi Attila)

→ Gulipán (Fotó: Haraszthy László)

→ Gólyatöcs (Fotó: Haraszthy László)

↓ Székcicsér (Fotó: Széll Antal)

→ Dankasirály (Fotó: Haraszthy László)

8. Az átlagos tojásszámnál lényegesen nagyobb fészekaljok előfordulásának észlelésével: Amennyiben a fészekaljban található tojások száma lényegesen nagyobb, mint a fajra jellemző átlagos tojásszám, azok bizonyosan kettő vagy több tojótól származnak. Az átlagosnál nagyobb tojásszám alapján történő meghatározáskor azonban óvatosan kell eljárni, mert előfordulhat, hogy ugyanabban a fészekben vagy odúban az első költés sikertelensége után a megismételt költés megkezdése előtt a szülők nem távolítják el a visszamaradt tojásokat, hanem a második fészekaljat az elsők mellé rakják. Megfigyeléseim során előfordult, hogy pontosan ezt tapasztaltam pl. füstí fecske esetében.

9. Fészekkamerák által készített felvételek elemzése alapján: Ez akkor lehetséges, ha egy fészket mozgásérzékelő kamerával szerelnek fel, ami rögzíti, hogy két különböző tojó is rakott tojást az adott fészekbe.

Az is előfordulhat, hogy a tojó a tojások lerakása közben vagy utána elpusztul, a hím pedig az új párjával ugyanazt az odút foglalja, és az új tojó tojásait az odúban maradtak mellé rakja. Megtörténhet az is, hogy egy alkalmas fészkelőhelyért folytatott harc befejeződése után olyan odút foglal egy pár, amelyikben már a fajtársak megkezdtek a tojásrakást, vagy akár teljes fészekaljuk volt. Az elfoglalt odúba, esetleg a fészekben lévő tojások mellé rakják sajátjukat, majd a nagyszámú tojást tartalmazó fészekaljon megkezdődik a költés. Ha az odú elfoglalása után az új pár tojója hamar megkezd a tojásrakást, még az is lehetséges, hogy mindkét fészekaljból – eltérő időben – kikelnek a fiókák, és az új szülők valamennyit felnevelik.

Ezek az esetek a nagyobb számú és egyértelműen két tojótól származó tojások ellenére sem tekinthetők fajon belüli költésparazitizmusnak. Amikor viszont a tojásszám növekedése folyamatos, egyértelműen kijelenthető, hogy azok fajon belüli költésparazitizmusból származnak.

MELY FAJOK KÖRÉBEN GYAKORIBB A FAJON BELÜLI KÖLTÉSPARAZITIZMUS?

Az ismert madárfajok 13%-a telepesen költ, ugyanakkor a 2001-ben összeállított fajlistán szereplő

234 faj közül 134 (57,3%) költ ilyen módon, azaz a fészektelepeken lényegesen gyakoribb jelenség az összetojás.

A fajon belüli költésparazitizmus előfordulása ugyancsak gyakori azon fajok körében is, amelyeknek fiókái fészekhagyók. Ennek az az oka, hogy ezeknél a fajoknál általában eleve magasabb a tojásszám, mint a hozzájuk hasonló méretű fészeklakó fiókát nevelők esetében. Esetükben a megnövekedett tojásszámmal nem feltétlenül jár együtt a fészekalj elhagyása. Utóbbi jelenség az extra nagy tojásszámú fészekaljaknál viszont rendszeresen megtörténik.

A fészekhagyó fiókákkal rendelkező fajok a költést az utolsó vagy az utolsó előtti tojás lerakása után kezdik meg, mivel nagyon fontos számukra, hogy a fiókák egyszerre keljenek ki. A teljes fészekalj eléréseig azonban a már lerakott tojásokat a szülők nem őrzik, így egy vagy több idegen tojó zavartalanul rakhatja közéjük saját tojásait.

A fészekhagyó fajok fiókáinak felnevelése a szülők részéről lényegesebb kisebb ráfordítást igényel, és a fiókák számával annak mértéke nem feltétlenül növekszik, ez pedig növeli a parazitáló tojó sikerességét. Ismerünk azonban olyan fajok esetében is összetojást, amelyek védik revírjüket.

VAJON MI KÉSZTET EGYES TOJÓKAT ARRA, HOGY EGY FAJTÁRSUK FÉSZKÉBE RAKJÁK TOJÁSAIKAT?

Minden bizonnyal az, hogy ily módon növeljék utódaik számát. A fajon belüli összetojásból származó, gyakran különösen nagyszámú tojást tartalmazó fészekaljok döntő többségét azonban a gazdáik elhagyják, ezért a vélt előny nem következik be. Ennek a bonyolult folyamatnak a kutatása még biztosan nagyon sok érdekeséget fog feltárni.

MAGYARORSZÁGI FÉSZKELŐK

1970 és 2018 között kerekén 8500 fészket ellenőriztem, és ezek között mindössze 64 esetben találtam fajon belüli összetojást, ami jól mutatja, hogy nem gyakori, de mégis rendszeresen előforduló jelenségről van szó.

Magyarországon eddig 24 fajnál sikerült bizonyítani a fajon belüli költésparazitizmust. Ezek a fajok a következők: fácán, nyári lúd, bütykös ásólúd, üstökös réce, cigányréce, kontyos réce, tőkés réce, feketenyakú vöcsök, vizityúk, pásztorgém, vörös gém, ugartyúk, gulipán, gólyatöcs, székcicsér, dankasirály, szerecsensirály, fattyúszerkő, szalakóta, vörös vércse, csóka, széncinege, seregély és mezei veréb. A szomszédos országokban végzett megfigyeléseim során a bütykös ásólúdnál és a kis csérmél is találtam összetojásból származó fészekaljakat.

Ha újabb fajoknál tapasztalunk fajon belüli költésparazitizmust, azt érdemes alaposan dokumentálni és közreadni.

Haraszthy László

↑↑ Fattyúszerkő (Fotó: Haraszthy László)

↑ Csóka (Fotó: Haraszthy László)

← Mezei veréb (Fotó: Haraszthy László)

↓ Szalakóta (Fotó: Kiss Tamás)

KINCSESLÁDA A FELSŐ-BÁCSKÁBAN

Országos jelentőségű védettségben részesült a madarasi Marhajárás

Az Alföld déli részén, a Duna és a Tisza szorításában fekvő Észak-Bácska meglehetősen gazdag élővilággal rendelkezik, aminek megőrzése elengedhetetlen a hazai biológiai sokféleség fenntartása érdekében. Mindezt alátámasztja egy 2018 decemberében született miniszteri rendelet, ami szerint országos jelentőségű védettségben részesül a Madaras község határában fekvő, természetközeli állapotában fennmaradt, igen értékes löszgyep, a Marhajárás pusztja. A rekordgyorsaságú védetté nyilvánítási folyamat eredményeképpen közel 44 hektárnyi terület kapott oltalmat.

Fotó: Schneider Viktor

MADARASI MARHAJÁRÁS

A homokos löszön kialakult gyepen a növényzet is átmenetet mutat a löszpusztarét és a homoki sztyepprért között. A Marhajárás elnevezés a 2004-ig a területen folytatott szarvasmarhával való legeltetésre utal, melynek felhagyását követően a gyep erősen degradálódott. 2008-tól juhlegeltetéssel hasznosítják a területet.

A Natura 2000 hálózat részét képező gyep a rajta átfolyó Kígyós-főcsatornának köszönhetően változatos élőhelyi feltételeket biztosít az itteni élővilág számára. Agrár-kultúrtörténeti szempontból fontos megemlíteni a terület középső részén álló gémeskutat a mellette található kunyhóval. Az előbbi a juhászok, a kondások, a kanászok, illetve a csűrhek és az állataik ivóvízigényének kiszolgálása mellett „hírközlési szerepet” is betöltött. A gémeskút pedig a magyar tájkép egyik meghatározó jelképévé vált a hosszú évtizedek alatt.

A TERÜLET BOTANIKAI ÉS ZOOLOGIAI ÉRTÉKEI

A Marhajárás botanikai értékei közül kiemelendő a több mint egymillió tőből álló tarka sáfrány és a közel nyolcezer egyedet számláló tavaszi hérics-állomány. Utóbbi faj legnagyobb állománya itt található a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság

működési területén. A gyep védett növényfajai közt fellelhető továbbá a selymes boglárka, a kései pitypang és a sokvirágú habszegfű is. Meg kell említeni a védelem alatt nem álló, ugyanakkor a bácskai löszös síkság jellegzetes növényzetét képező fajokat, például a taréjos búzafüvet, a magas kigyósziszt, a szürke galajt és a jakabnapj aggófüvet.

A terület zoológiai kincsekben sem szűkölködik, megfigyelhető itt az éjszaka és nappal is aktív szongáriai cselőpók, a jellegzetes megjelenésű sisakos sáska és az orrszarvúbogár lárvájában fejlődő óriás törösdarázs számos egyede is. A területen rendszeresen költ és gyakran kerül a madarászok távcsöve elé a búbosbanka, a gyurgyalag, a szalakóta, a parlagi pityer, a kis őrgébics, a sordély, a füleskuvik és az erdei fülesbagoly. A helyiek elmondása szerint a 2000-es évek elején még lehetett látni ürgéket, amik azonban napjainkra ismeretlen okból eltűntek a területről.

JÖVŐKÉP

Az előzőek alapján elmondható, hogy Felső-Bácska egyik kincsesládájáról beszélhetünk, ami a benne található növény- és állattani és kultúrtörténeti értékeknek köszönhetően oltalomra érdemes. Az ösgyep megfelelő minőségének hosszú távú

- ↗ A sajtótájékoztatóval egybekötött átadás egyik pillanata 2019. március 27-én (fotó: Pelsőczy Csaba)
- ↑ Kirepülés előtt álló füleskuvik-fióka (fotó: Schneider Viktor)
- ← Gyurgyalagok (fotó: Schneider Viktor)
- ← Tarka sáfrány (fotó: Schneider Viktor)
- ↓ Sisakos sáska (fotó: Dr. Kalotás Zsolt)
- ↓↓ Tavaszi hérics (fotó: Schneider Viktor)

fennmaradása érdekében igen fontos lenne a szarvasmarhával való legeltetés visszaállítása. A területen nagymértékben elszaporodott tájidegen inváziós növényfajok (keskenylevelű ezüstfa, selymekkóró és mirigyes bálványfa) korábban elkezdett visszaszorítását a továbbiakban is folytatni kell.

A területen egykor megfigyelhető ürge, illetve a múlt század elején még valószínűleg megtalálható délvidéki földikutya visszatelepítés révén tovább gazdagíthatná a páratlan élőhely értékeinek sorát. Ezek a fajok nemcsak az ékkövek listáját gyarapíthatnák, hanem ökológiai kulcsfajok lévén – az élőhelyi adottságokat szem előtt tartó, részletesen kidolgozott áttelepítési akcióterv eredményeként – visszatelepítve a gyep egészséges ökológiai működéséhez is jelentősen hozzájárulhatnak.

A jogszabályok általi védelem mellett fontos a Marhajárás területén fellelhető természeti és kultúrtörténeti értékek megismertetése az ifjúság és a környéken élők körében egyaránt. A madarasi Marhajárás természetvédelmi területének megőrzése és ösgyep jellegének fenntartása a természetvédelmi hatóságok, valamint a településen élők közös erőfeszítésének eredménye. A terület jövője e szövetség fenntartásán múlik.

Schneider Viktor, Tamás Ádám és Németh Attila

MEDITERRÁN SZOMSZÉDUNK: HORVÁTORSZÁG

Horvátország egy magyar madarász számára mindig vonzó célpont lehet, hiszen számtalan olyan faj él az Adria-tenger mellékén, ami itthon nem, vagy csak nagyon ritkán fordul elő.

Bármelyik irányba indulunk a határokon túl, ilyen közel ekkora változást nem észlelhetünk a flórában és faunában, mint amikor átlépünk a Dinári-hegységen.

↑ Kopárok, Pag sziget

→ Pálmafák a tengerparton, Starigrad

↓ Balkáni poszáta hím

Fotók: Gál Szabolcs

Az elmúlt 25 évben tíz alkalommal jártam madarászturnékon és madarászattal fűszerezett családi nyaralásokon április vége és november eleje között Dalmáciában. Eleinte új fajokat keresni, majd az addig szerzett tapasztalataimat elmélyíteni, érdekes nálunk akár elő sem forduló fajokról fényképeket készíteni utaztam oda. Két esetben novemberi gyűrűzés céljából jártam a Vransko-tavi Madár-vártán. Az Isztriai-félszigettől a Neretva-deltáig vagy Crestől a Vis szigetig számos helyen végeztem megfigyeléseket.

TERMÉSZETFÖLDRAJZI JELLEMZŐK

Dalmáciában a nyarak forrók és szárazak, a telek hűvösek és csapadékosak. A tengerpart szűk sávja a víz fűtőhatása miatt általában fagymentes. A tenger sziklás, kavicsos aljzatú, átlátszó és acélkék. Az adriai parti zónában (self) rengeteg a kisebb-nagyobb sziget. A kevés

parti mocsár nádassal szegélyezett sziklófűs, sóvirágos sűrűség. Partimadarak számára igen kevés az igazán megfelelő hely, a legjobbak egyike Pag szigetének sekély vizű, sópárló kazettái. A számos tektonikus mélyedés miatt az édesvízű tavak is gyakoriak. Ezeket nád- és kákarengeteg szegélyezi. A szigetíveket és a Dinári-hegység parti vonulatait meredek, sokszor sziklakibúvásos oldalak, néhol függőleges falak jellemzik. A sekély talajon alacsony mirtuszok, krisztustóvis, ciprusok, borókák és tamariszkuszok alkotta bozótosok terülnek el. Ez a másodlagos, makkiának nevezett növényzet az ókori erdőirtások nyomán alakult ki a Földközi-tenger mentén. A meredek oldalakon alacsony és ritkás, a mélyebb talajú részeken és a folyóvölgyekben sűrűbb és magasabb a bozót. Számottevő erdőket magyaltölgyekkel, szamócafákkal inkább csak az

Isztriai-félszigeten, az északi Cres szigeten és a völgyekben található. A cédrusokból, mandulafenyőkből vagy aleppói fenyőkből álló, javarészt ültetett ligetek is elterjedtek, különösen a településeken vagy azok mentén, akárcsak a ritkás, fűgefákkal kísért olajfaültetvények, az aljukban nagy mediterrán sásfajokkal. A bokrosokat beültetett fajok is jellemzik, sokféle láthatók amerikai agavék, a parti sétányokon pedig a pálma. A kertekben gyakori a füge, a datolya, a leanderek és más babérlevelűek bokrai. A rengeteg birka nyomán sok a rövid fűű, száraz legelő is, szinte mindenhol régi kőkerítésekkel szegélyezve. Ezek az élőhelyek jellemzik leginkább a horvát partvidéket.

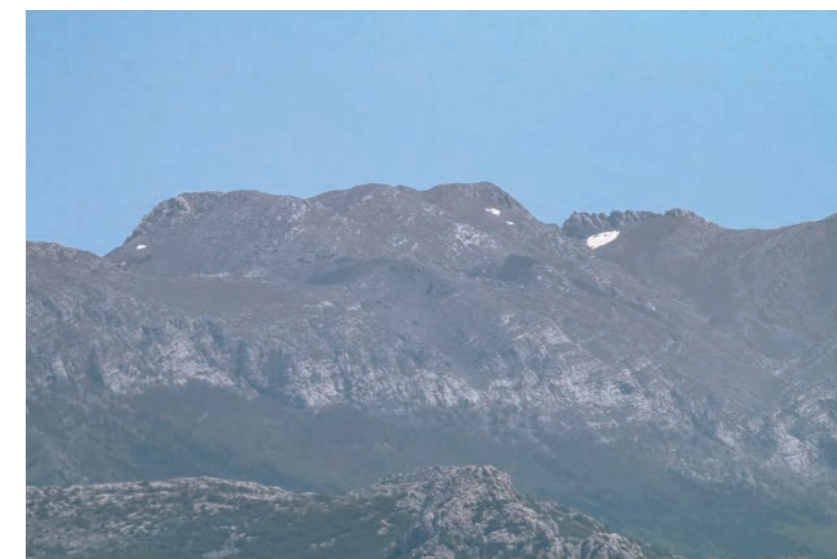
ÉLŐHELYEK

A következőkben végigveszem az élőhelyeket, kiemelve a hazai ornitológus számára érdekes madarokat, amiket én magam is megfigyeltem látogatásaim során.

↑ Sólepárlók, Solana Pag, Pag sziget

← Kígyászölvy

↓ A Velebit hegység 1500 méter feletti csúcsai

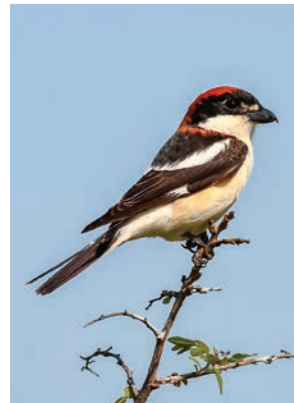

Fotók: Gál Szabolcs

↑ Berki verebek

A tenger a nyári időszakban elég eseménytelen, főleg sárgalábú sirályok csapatai időznek mindenhol ekkortájt. Az olyan tengeri fajokat, mint a mediterrán és a bukdosó vészmadár, amik nem számítanak ritkaságnak, az Isztriáról és a külső szigetivekről akár a partról is megfigyelhetjük, de hajóról még jobban. Erre a Vis szigete és Split között járó kompot javaslom. Az üstökös kárókatonák mindenféle láthatók a tengeren, a sziklás partokon vagy osztrigatelepek bójáin üldögélve. Egy-egy óvatlanabb fiatal madár strandokon, a fürdőzőktől karnyújtásnyira is feltűnik. A téli időszakban egészen májusig északi vándorokat is megfigyelhetünk; gyakori a sarki bűvár, a feketenyakú és a búbos vöcsök, szórványos az örvös bukó.

↑ Vörösfejű gébics hím

A ritka parti mocsarakban leginkább kis kócsagok és gólyatöcsök szedegetnek. Pag szigetének sólepárlói igazi madárparadicsomnak számítanak. Számos partimadárfa vonuló példánya megfordul itt. A széki lilék és a bütökös ásóludak, az alacsony növényzetben pedig kucsmás billegetők is fészkelnek a területen. A náddal benőtt lapályok felett hamvas rétihéják imbolyognak, szerencsés esetben réti fülesbagollyal is találkozhatunk.

A belső tavak madárvilága is gazdag. Sok a kis kárókatona, a vörös gém, és mindhárom szerkófaj is feltűnik. Téli időszakban a 30 km²-es

↓ Füleskuvik

Vransko-tavon óriási madártömegeket láthatunk. A több tízezer szárcsa és több ezer tókés réce mellett sok ritkaság is feltűnik. Láttam ott északi bűvart, kenti cséreket és 2010 novemberében egy átrepülő rózsás flamingót is.

Az édesvizek partján, a nádasokban karakterfaj a berki poszáta, ami az őszi gyűrűzések során szinte a leggyakoribb fogásnak számít. Az állandó madár hangos strófiát még ősszel is hallatja, meglátni azonban elég nehéz, tavasz végén és nyáron pedig kevésbé szól. Másik érdekesség a mocsarakban az apró termetű szuharbújó. Jelenlétét levegőben hallatott cip-pogása és nászrepülése jelzi. Néha drótokra is kiül, leginkább ekkor figyelhető meg. Állandó madár, de ha nem énekel, gyakorlatilag láthatatlan. Néhol a későn érkező, szórványos fajnak számító déli gezével is találkozhatunk a vízparti sűrűségeken, száraz bozótosokban.

A sziklás, függőleges oldalak is rengeteg érdekességet rejtnek, ezek közül leggyakoribbak a kék kövirigó és a déli hantmadár. Ezek a fajok a sziklától távol, épületeken, sőt települések belterületén is előfordulnak. Kék kövirigóval Split világörökségi helyszínek számító óvárosának egyik templomtornyán is találkoztam. A „sima” kövirigó viszont jelentősen megritkult. Ez a hazánkban fészkelőként az elmúlt évtizedekben eltűnt madárfaj a horvát partokon is nagyon ritka. A szirti fogoly viszont helyenként kimondottan gyakorinak nevezhető; Pag szigetén nehéz úgy megállni, hogy ne hallanánk ütemes kakatolását, és észrevenni sem túl nehéz.

A partvidéknek alpesi látogatói is akadnak. Nyár végén a Biokovo hegységből havasi csókák csapatai érkeznek. Megfigyeltük ezt a fajt a tengerszint felett alig 50 méteres magasságban kertekben az éró fűgét dézsmálni. A Krka Nemzeti Park gyönyörű szurdokában egy novemberi napon hajnalmadarat is megfigyeltem. Szirti sas is többször az ember szeme elé kerülhet a kopárokon. Ezek a fajok a Velebit és

a már említett Biokovo (a Dinári-hegység parti láncai) 1500 méter fölé nyúló csúcsi régióban fészkelnek.

A szirtifecskek kis telepére Omisná, Splittől délre bukkanhatunk. A városka a Cetina folyó torkolatában fekszik, ami mielőtt beleömlik a tengerbe, egy meredek szurdokon tör át a parti vonulaton. A jó 200 méter magas falak lábánál út és alagút vezet a folyóparton, innen láthatók a fal alsó szakaszán a fecskék falra tapasztott fészkei, a madarak pedig egész nap hangoskodnak az áttörés visszhangzó szurdokában. Ugyanitt a falon és a szirteken énekelve láthatjuk a mi csuszánk rokonát, a kövi csuszkát is. Ezekkel a fajokkal a Paklenica Nemzeti Parkban is találkozhatunk, de én csak az előbb említett helyen figyeltem meg őket.

A sarlósfecskek rendkívül gyakoriak a településeken. Csapataikban némi odafigyeléssel a nagyon hasonló halvány sarlósfecskékre is lelhetünk, amik északon egészen a Rijekai (Fiumei) régióig fordulhatnak elő. A sziklafalakon a rokonainál jóval nagyobb havasi sarlósfecskek is költenek, legkönnyebb talán a Krk-re vezető híd mentén találkozni velük.

A molnárfecske és a füstifecske mellett Dalmáciában a vörhenyes fecske is költ. Ez a faj is megtelepszik épületeken, a molnárfecskééhez hasonló zárt fészkehez egy bevezető alagutat is épít, amiről könnyű felismerni.

A szigetek sziklafalai az eddig felsorolt fajokon túl is rejtnek izgalmakat. Cres leginkább a védett fakókeselyű-telepéről híres, ezekkel az imponzans dőgevékkel gyakran találkozhatunk itt és a környező szigeteken. Vis sziget szirtjein eleonóra-sólymok fészkelnek. Ez a változatos színű ragadozó másfelé is előfordul, de talán itt találkozhatunk velük legkönnyebben.

A bozótosok újabb sor különlegességet rejtnek. Gyakori a bajszos és a kucsmás poszáta, a május végével érkező halvány geze, a sövényármány és a vörösfejű gébics. Inkább a magasabb régiókra jellemző a kucsmás sármány. Kerti sármánnyal viszont csupán egyszer találkoztam, több mint tíz éve, a Krk-híd melletti bokrosokban. Ez a faj is, akárcsak a kövirigó, hosszú távú vonuló, amit bizonyítottan jóval érzékenyebben érint a klímaváltozás.

2012 májusában Pakoštane mellett a földútról felszállva figyelhettük meg a pettyes kakukk egy példányát. Ezt az adatot leírtuk a horvát ritkaságbizottságnak, ahol azt el is fogadták. A faj itt, a Vransko-tó körül szakafészkeket parazítálva fészkel néhány éve.

↑ Bajszos poszáta hím

Az olajfaligetekben él a nádirigó-méretű és ahhoz hasonló énekű olívgeze. Donja Slivnica településen találkozhatunk ezzel a fajjal már április legvégétől, ha biztosra szeretnénk menni. Ugyancsak ezekben a sűrűségeken fészkel a balkáni poszáta. Ez utóbbi faj jóval elterjedtebb, mint az olívgeze. Az erdőmaradványokban egészen a magasabban fekvő területekig szórványos a füstös cinege.

Éjjel a kempingek fenyőligeteiben gyakran szól a füleskuvikok füttyögése. A sziklás oldalakról uhu vadászik, mély hangját messze hallani, a bozótosokban pedig lappantyúk pirregnek.

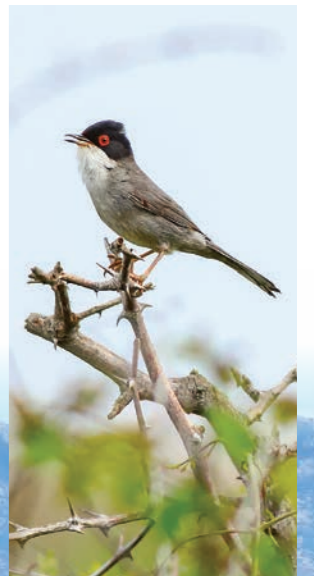
A füves legelőkön a búbospacstírták és parlagi pityerek mellett rendkívül ritkán kalandrapacstírtával is találkozhatunk. A legelők határán húzóódó kókerítések és hodályokon gyakori a kuvik és a búbosbanka.

A délebbi régiók (leginkább Pagtól kezdődően) településeken kolostorok és templomok kertjében találkozhatunk a berki verebek kolóniáival. Ez a faj a fákon kis, szövött gömbökben fészkel, ami a szövőmadarakkal való rokonságára utal.

Minden természetkedvelőnek, madarásznak és turistának csak ajánlani tudom a hazánk szomszédságában elérhető távolságban lévő és csodaszép Dalmáciát.

Gál Szabolcs

↓ Kucsmás poszáta hím

VÁLTOZÓ TUDOMÁNYOS MADÁRNEVEK

– Amivel minden madármegfigyelő naponta szembesül –

A tudományos fajnevek azt a célt szolgálják, hogy bármely nyelvi közegben az érdeklődő szakközönség számára egyértelműen azonosítható legyen, melyik fajról – vagy alfajról – is van szó. Ehhez szükséges, hogy egy név csak egy fajra vonatkozzon, és egy adott fajnak csak egy tudományos neve legyen. E törekvés dacára mégis sokakat fejtorésre készíthet például a *Calidris testacea* vagy a *Ruticilla titis* neve, pedig csupán a nálunk is közismert sarlós partfutó vagy a házi rozsdafarkú 19. századi (ma már érvénytelen) tudományos nevei. Elvárható ezért, hogy e nevek ne változzanak minden egyes szélfuvallatra.

Dolmányos varjú (Fotó: Orbán Zoltán)

A névadást, névhasználatot már több mint száz éve összetett szabályrendszer, az International Code of Zoological Nomenclature rögzíti (hangsúlyozandó, hogy a szabályzat, illetve az azt felügyelő International Commission of Zoological Nomenclature, konkrét rendszertani kérdésekben nem hivatott állást foglalni).

A DNS-vizsgálatokon alapuló rokonsági elemzések eredményei az egyes madárrendek és családok sorrendjében jelentős változást hoztak az elmúlt évtizedekben, ugyanakkor az európai madarak neveit mindezidáig viszonylagos nyugalom jellemezte. Néhány év óta viszont a nemzetségnevek kapcsán is sok változással találkozhatunk – elég, ha belelapozunk Lars Svensson és munkatársai „Madárhatározó”-jának újabb kiadásaiba.

NEVEZÉKTAN-TÖRTÉNET

Évtizedekig James Lee Peters tizenhat kötetből álló kézikönyve volt az egyetlen átfogó referenciamű a világ madárneveiről. Ezt rövidesen kézhez állóbb, egy kötetbe sűrített fajlisták követték. Az egyik első népszerű, könnyen forgatható világfajlistát Edward S. Gruson és Richard A. Forster jelentette meg 1976-ban. Ezt követte Hans Edmund Wolters 1975–1982 között, hét füzetben kiadott munkája, Charles Sibleynek és Burt Monroenak az egyes rendek és családok DNS-hasonlóságán alapuló új rendszertani vázra épített jegyzéke, James Clements világfajlistája (a Cornell Lab of Ornithology gondozza annak újabb, online kiadásait), Richard Howard és Alick Moore névjegyzéke (az új kiadásokat Edward C.

Dickinson és munkatársai szerkesztik). Frank Bennington Gill és Minturn Wright szerkesztésében 2006-ban jelent meg az International Ornithological Commission (IOC) megbízásából az angol nevek egységesítésére a „Birds of the World: Recommended English Names”, melynek internetes frissítései elérhetők a világhálón. Eleinte a Howard–Moore féle névjegyzék 3. kiadását követték, de újabban a rendszertan terén is önállósultak. Végezetül Josep del Hoyo és Nigel J. Collar jegyzéke 2014 óta, „HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World” címen kapható.

ORSZÁGOS LISTÁK

Az egyes országok madárnévjegyzékeit többnyire az adott ország madár-ritkaságbizottsága frissíti. Munkájukat több országban külön rendszertani tanácsadó testület segíti. Mivel nem mindenhol található egy egész bizottságot kitevő számban madártaxonómus, így a fenti tanácsadó testületek tagjaiból megalakult egy olyan nemzetközi csoport, mely a saját rendszertani tanácsadókkal nem rendelkező európai ritkaságbizottságok munkáját segítette. A hazai madárnévjegyzék is az AERC TAC (az Association of European Rarities Committees alatt működő Taxonomic Advisory Committee) állásfoglalásának megfelelő nomenklatúrát és sorrendet követte. Mióta e szakértői háttér beszüntette tevékenységét, egyre több ország valamelyik közzétett világlístát követi. 2019-től az MME NB is az IOC-listát veszi alapul a magyarországi fajok esetében.

RÉGI-ÚJ NEMZETSÉGNEVEK

Az eddig megszokottól eltérő nemzetségnevek többnyire nem újjak, egy részük esetében csak a fajok áthelyezése történt egy olyan nemzetségbe, melyben eddig is szerepeltek például ázsiai, vagy akár európai fajok, más esetben korábbi, félretett nemzetségneveket vettek elő újra, hogy az alá sorolják be az érintett madarakat rokonsági viszonyaik pontosabb bemutatása céljából.

Mivel mostantól egyre gyakrabban az IOC-névjegyzék régi-új neveivel találkozunk, ezért jelen írás áttekintést ad a változásokról (nem térünk ki itt a családok, fajok sorrendjében végbement változásokra).

VÁLTOZÁSOK A FAJI-ALFAJI BESOROLÁS TERÉN

A magyar névjegyzék három fajjal is bővült a rendszertani átsorolások következtében. Ellentétben az AERC-névjegyzékkel, de összhangban néhány további fajnévlistával, az IOC külön fajként kezeli a tundrai ludat (*Anser serrirostris*) a (tajgai) vetési lúdtól (*Anser fabalis*). A vetési lúd hazánkban is előforduló rossicus alfaját a tundrai lúd alfajaként tartják számon.

A magyarországi alakok besorolása kapcsán a legrégebbi dilemmát a kormos varjú/dolmányos varjú kérdése jelenti. Keve András szerint – kinek kedvenc szakterülete volt a varjúfélék rendszertana – a faji önállósulás már bekövetkezett e két egymástól jól megkülönböztethető madár esetében, mely véleményt az IOC is osztja.

A 2017/18-as tél zsezsékben gazdag volt Magyarországon. A szerencsésebbek nem csupán a „klasszikus” zsezsével találkozhattak, hanem a hazánkban jóval ritkábban előforduló, ismét külön fajba sorolt barna zsezsével (*Carduelis cabaret*) is.

VÁLTOZÁSOK EGYES FAJOK NEMZETSÉGNEVEIBEN

A Magyarországon korábban hivatalosan elfogadott AERC-listához képest 39 faj esetében olvashatunk mostantól más genusnevet. A lúdalakúak közül az úszórécéknél a füttyülő, az álarcos és a kendermagos réce a *Mareca*, a bőjti, a kékfejű és a kanalas réce a *Spatula* genushoz került. A többi bukóétől meglehetősen eltérő megjelenésű csuklyás bukót a *Lophodytes* genusnál találjuk.

A kis kárókatona új „vezetéknevet” kapott és mostantól a *Microrcarbo* név alatt keresendő. A nagy kócsag közelebb áll az igazi gémekhez (*Ardea*), mint a kis kócsagot is tartalmazó *Egretta* nemzetséghez, melyet tudományos nevének változása is tükröz. A kis flamingó egyöntetűen elfogadott neve *Phoeniconaias minor* lett.

A sasoknál is meglepő változásokról értesülhetünk. A békászó sas és a fekete sas nem maradhatott az *Aquilák* között, külön genusba, a *Clanga* nevűbe került (az előbbi faj szétválasztásával azon ott így most már hárman osztoznak). Míg abban egyetértés van mind az AERC-lista, mind a többi jegyzék között, hogy a héjasast az igazi sasokat egybegyűjtő *Aquila* nemzetségbe sorolják, az AERC-lista a törpesast is ide helyezte, ugyanakkor a többi jegyzék megtartotta a törpesast a *Hieraaetus* nemzetségben.

A ragadozókhöz hasonló népszerűségnek örvendő parti madarak (limikolák) között is néhány jelentősebb változással

szembesülhetünk. Ezek közül a sárjáró, a cankópartfutó és a pajzoscankó valójában a partfutók közé sorolandók és a *Calidris* genus fajait gyarapítják valamennyi újabb közzétett jegyzéken.

A halász-, a szerecsen- és a korallsirály az *Ichthyaetus*, a prérisirály a *Leucophaeus*, a danka- és a vékonycsőrű sirály a *Chroicocephalus* nemzetségnevet kapta. A kenti csért az új jegyzékek egyöntetűen a *Thalasseus* nemzetségnél tárgyalják. A havasi sarlósfecske a *Tachymartus*, a nyírfajd pedig a *Lyrurus* genusban keresendő mostantól. A középfakopáncs a *Dendrocytes* genusba, a kis fakopáncs pedig a *Dryobates* nemzetséghez került.

Az új genusnevek jelentősen átrendezték a cinegék rendszertanát is: míg a széncinege maradt a „helyén”, a *Parus* nemzetségben, feketesapkás fajaink – a barátcinege és a kormosfejű cinege – a *Poecile* genus gyarapítják, a búbos cinege a *Lophophanes* nemzetségneve alatt keresendő, a fenyvescinege a *Periparus*hoz került, a kék cinege (a magyar listán várhatóan nemsokára hivatalosan is elfogadott lazúrcinegével egyetemben) a *Cyanistes* genusnál keresendő.

Végezetül a *Carduelis* nemzetségben is jelentős változásokat láthatunk: a zöldike a *Chloris*, a csíz a *Spinus*, két kenderikefajunk a *Linaria* nemzetségnevet kapta. A zsezséfajok a *Carduelis*ből az *Acanthis* nemzetségbe kerültek.

NÉHÁNY HELYESÍRÁSI KÉRDÉS

Tisztán nyelvtani megfontolásból tér el a tüzesfejű királyka helyesírása az AERC-listához képest valamennyi egyéb listán: az „*ignicapilla*” szó főnévi értelemmel is rendelkezik, ezért szükségtelen a hímnemű „*regulus*” főnévhez igazodó „*ignicapillus*” melléknévi írásmód.

MELYIK A LEGJOBB NÉVJEGYZÉK?

Annak dacára, hogy a nemzetségek, fajok, alfajok mesterségesen létrehozott kategóriák, azok határait nehéz egyértelműen meghatározni. Legalább ennyire bonyolult feladat annak eldöntése, melyik jegyzék tükrözi legjobban a különböző tudományos közleményekben eddig megjelent, aktuális ismereteinket a nemzetségek, fajok, alfajok besorolását, sorrendbe tételét illetően. Sajnos a különböző szakmakörök preferenciája – tudományos szempontok mellett egyéb indokokat is mérlegelve – erősen megoszlik a különböző jegyzékek között.

Felismerve munkájuk párhuzamos voltát, a különböző névjegyzékek gondozói 2018 augusztusában a kanadai Vancouverben rendezett 27. nemzetközi ornitológiai kongresszuson egy kerekasztal-megbeszélést tartottak. Az egyes jegyzékek szerkesztői egyetértettek, hogy a párhuzamos munka elkerülésére egy egységes világfajjegyzék kialakítása a cél, melynek kidolgozására az International Ornithological Union egy munkacsoportot is létrehozott *Les Christidis* elnökletével. Az egységesítés azonban akár éveket is igénybe vehet, így egyelőre még türelemmel kell várunk a „global avian checklist”-re.

Magyar Gábor

Sarlós partfutók (Fotó: Mészáros József)

MME

2019. április – június

HÍREK

Az MME országszerte 30 helyi csoport keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalon (Helyi csoport hírek és Eseménynaptár, valamint térkép lent) tájékozódhat. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

A Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson április 21-én ért véget a hagyományos tél-tavaszi madárgyűrűző tábor. Az előzmények alapján már sejteni lehetett, hogy az évad nem a rekordokról lesz híres, de az eredmények mégis elkésztőek lettek. Már a tél folyamán is nagy madárhány mutatkozott az etetők környékén. A tavaszi vonulás legfontosabb időszakában pedig alig akadt madár. Összesen 39 madárfaj 1769 példányára került gyűrű, ami alig fele a tavalyinak. Első ízben figyeltük meg az örvös bukót és a csigaforgatót, és ezzel a Sumonyban megfigyelt madarak száma, a kezdetektől számítva, 250-re emelkedett.

A békák tavaszi mentését idén is a hagyományos helyszíneken, Orfűn és Sikondán szerveztük meg. Sikondán a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság koordinálásával folyt a munka. Az akció során Sikondán 423, míg Orfűn 419 békát, zömmel barna varangyot gyűjtöttünk össze. Sikondán az egyedyszám 27,1%-kal, Orfűn 19,6%-kal volt kevesebb, mint egy évvel korábban. A békamentések 1995-ös kezdete óta eddig 99 249 példányt mentettünk összesen. A békák száma továbbra is drasztikusan fogy. Az ezredfordulót követő években még nem volt ritka, hogy 3–5 ezer közötti egyedyszámot mentettünk mindkét helyen. Mára ennek a mennyiségnek mindössze 10–15% maradt meg. Ha tovább folytatódik a tendencia, akkor néhány éven belül már nem lesz szükség a békák mentésére.

Június folyamán befejeztük a 2018. évi madárfaunisztikai adatok rendszerezését. Önkénteseink tavaly 3357 jelentést küldtek be számítógépes nyilvántartásunk számára. A jelentések összesen 25 528 adatot tartalmaztak. A terepbejárások 214 település közigazgatási területét érintették. A felmérések során 210 madárfajt figyeltünk meg a megyében. A bajszos poszáta és a törpésármány első ízben fordult elő. A megfigyelt madarak összes száma 1 191 503 példány volt.

Bank László

BUDAPESTI HELYI CSOPORT

Csoportunk 2011-ben kezdte el kialakítani Budapest helyi védettségi területein azt a tanösvényhálózatot, ami 2019 tavaszán újabb részekkel egészült ki. A Fővárosi Önkormányzat környezetvédelmi alapjának támogatásából tematikus utak épültek ki többek között a III. kerületi Róka-hegyen, a X. kerületi Felső-rákosi-réteken, a XI. kerületi Rupp-hegyen, illetve a XII. kerületi

A Turjános állatvilága tanösvényállomás...

...és tanösvénytábla (Fotók: Bajor Zoltán)

Kis-Sváb-hegyen és Ördög-ormon. Az idei évben sikerült létrehozunk egy teljesen új tanösvényt a XV. kerületi Turjános Természetvédelmi Terület körül, ahol a helyi állat- és növényvilágán túl a kerület helytörténeti érdekességeivel is ismerkedhet az ide látogató. Ezenkívül kiegészítettük pár korábban kiépített útvonalunkat olyan „kis táblákkal”, amelyek elsősorban a kisgyerekek és a diákok számára nyújtanak könnyen emészthető, érdekes információkat. Ez a táblatípus évek óta jól teljesít a XVI. kerületi Naplás-tónál és a XVII. kerületi Merzse-mocsárnál,

ezért döntöttünk a bővítéséről. 2019-ben a Tétényi-fennsíkon, a Róka-hegyen és a Felső-rákosi-réteken nyílt erre lehetőségünk. Amennyiben továbbra is lehetőséget kapunk a Fővárosi Önkormányzattól, akkor a bővítéseket minden tematikus útvonalon elvégezzük, ezzel a közeljövőben egy teljesen egységes arculatú, több mint 20 km hosszú természetismereti tanösvényhálózat jöhet létre a főváros helyi jelentőségű védett területein.

Bajor Zoltán

BÜKKI HELYI CSOPORT

A második negyedévben az egyik legnagyobb akciónk a Madarak és fák napja országos verseny lebonyolítása volt, aminek tematikája idén az év fajai mellett a Bükk Nemzeti Park élővilágára épült. A megmérettetésen 18 csapat vett részt. Összesen 87 vendégünk volt, köztük erdélyiek is, akik második helyezést értek el. Az esemény a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban zajlott, a helyszínt és az ajándékok egy részét a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI) biztosította. A verseny költségeit az MME Központi Irodája állta. Első helyezést ért el a Fazekas József Általános Iskola csapata Sümegcsehiből. A csapattagok a helyi fogadóban elköltött ebéd és az eredményhirdetés után természetismereti foglalkozáson vehettek részt, aminek témája a Bükk hegység madárvilága volt.

A BNPI-vel, az Eszterházy Károly Egyetemmel és a Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesülettel közösen szervezett egri természetismereti esteket minden hónapban sikerült színvonalas formában megvalósítanunk. Meghívott előadóink voltak Pénzesné Kónya Erika (EKE), Rózsa Lajos (MTA) és Kovács-Hostyánszki Anikó (MTA). Az egri madarászokt is havonta megrendeztük, melynek keretében folytatott a januárban indult ornitológiai előadásorozatunkat, és stratégiai megbeszéléseket tartottunk a legaktívabb egri (és környékbeli) tagokkal.

Elkezdődött a mesterséges szalakótaodúk renoválása, kihehelyezése, valamint az öreg madarak gyűrűzése is. Mindezeken kívül még számos programunk volt, köztük egy kétnapos mátrai ragadozómadár-szinkron a BNPI természetvédelmi öreivel, valamint a korábbi évekhez hasonlóan a Fülemülék éjszakája és a Gólya roadshow rendezvények, bemutató madárgyűrűzések, az év fajait bemutató foglalkozások és túrák.

Szitta Emese

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

Tavasztól folytattuk a második, illetve egy évtizede folyó munkát a Nyirkai-Hanyban és a Fehér-tónál működő CES-pontokon, ahol nádasban lévő pallósoron 8, illetve nádas-bokros élőhelyen 5 db függőyhálóval fogunk madarakat. Áprilisban Kimlén tartottunk madarászútut mezőgazdasági környezetben,

Gólya roadshow (Fotó: Bodor Ádám)

Búbosbanka-fióka (Fotó: Vingler Béla)

felhívva a figyelmet ennek az élőhelynek a madárvilágára. A Gönyői-homokvidéken kihelyezett 20 db „D” odú ellenőrzése során 53%-os foglaltságot dokumentáltunk már az első évben széncinege-, seregély-, nyaktekeres- és búbosbankaköltésekkel. A Mosoni-sikra telepített költőládáinkban szintén sok madár kezdett költésbe, köztük három kékvércse-pár, egyikük érdekes módon az egyik „D” típusú odúban, egy kuvikodúnkban pedig kuvik költött. Májusban öt helyszínen Fülemülék éjszakája programot, három helyszínen pedig Madarak és fák napja rendezvényt tartottunk, összesen 500 fő részvételével. Több oktatási intézményben tartottunk külön foglalkozásokat mintegy 1100 gyereknek. A dunaszegi falunapon standdal jelentünk meg. Élet a betonzsungelben címmel pedig fecskefigyelő madarászútut hirdettünk Győrben. Júniusban három térségben tartottunk Gólya roadshowt, 13 településen 66 fiókat gyűrűztünk meg közel 1000 érdeklődő részvételével. Folytatódott a többéves megyei haris- és gyöngybagolyvédelmi munka, valamint a megyei gyurgyalag és partifecske állományfelmérése. Idén először csatlakoztunk az Actio Riparia partifecske-kutató programhoz, melynek keretében több száz költő madár kapott gyűrűt, és több dunántúli, sőt tiszántúli visszafogást is regisztráltunk.

Kisalföldi Csoport vezetősége

SOPRONI HELYI CSOPORT

Tevékenységünket szoros szakmai együttműködés határozza meg a szomszédos Kisalföldi Helyi Csoporttal, illetve az ausztriai és szlovákiai BirdLife-partnerekkel. Vizes élőhelyekben gazdag működési területünkön régi hagyományai vannak a vízimadár-monitoringtevékenységeknek: szinkronszámlálásokat, vízimadár-jelöléseket végzünk az év minden szakában. A madár- és természetvédelemben legfőbb partnerünk a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság. Rendszeresen szervezünk természetvédelmi konferenciákat, ezek anyagát Székiál-tó című folyóiratunkban tesszük közzé. Április elejétől elindult egy előadásorozatunk a Soproni Tudományos Ismeretterjesztő Társulattal együttműködésben. Az előadásokat helyi és meghívott szakemberek közreműködésével tartottuk, és azok megtartását a továbbiakban is tervezzük. 2019. május 10-én a Soproni Egyetem botanikus kertjében szerveztük meg a Madarak és fák napja rendezvényt, aminek keretén belül az egyetem madártani gyűjteményének megtekintése és a botanikus kert élővilágának bemutatása történt meg. Fülemülék éjszakája programunk két helyszínen valósult meg, május 17-én és 18-án a nagycenki Széchenyi-kastély parkjában, valamint a soproni Tómalom területén, ahol a tó körül és a közeli erdőben

tettünk sétát. Sopron többnapos szabadtéri gyermekrendezvénye a Tündérfesztivál, amin idén már saját standdal jelent meg a helyi csoport. A fiatal generáció kvízek, foglalkoztatók és az egészen apróknak szóló játékok keretében ismerkedhetett meg az öt körülvevő környezettel.

Soproni Helyi Csoport vezetősége

TÁPIÓ-VIDÉKI HELYI CSOPORT

Április 6-án tavaszi madármegfigyelő túrát szerveztünk a tápiószecsői halastavakhoz. A túra kezdetén már viharfelhők gyülekeztek, majd hamarosan tekintélyes esővel ért véget az addigi nagy szárazság. A kezdeti 45 résztvevővel induló séta így 25 lelkes látogatóval folytatódott. A kedvezőtlen idő ellenére olyan ritkaságokat figyelhettünk meg a halastavaknál, mint egy feketegolya-pár, billegetőcankó, halászsas és a távolban átrepült a Tápió-vidéken költő rétisaspár egyik tagja is. A túra végén a teljesen átázott csapat 20 méterről nézhetett végig a halászsas rendkívül látványos zsákmányszerzését. Saját standdal vettünk részt az április 27-ei tápiószági rétesfesztiválon, ahol az ismeretterjesztés és mesterséges odúk bemutatása mellett madárgyűrűzéssel is készültünk az érdeklődők számára az iskolakert területén fogott madarakkal. A stand sztárja egy gyűrűs fülemüle volt, amit 364 nappal azelőtt jelöltünk meg a tavalyi rendezvényen.

Fülemülék éjszakája Tápiószelén (Fotó: helyi csoport archívum)

Május 10-én a tápiószecsei Blaskovich Múzeumban a madarak és fák napján megtartottuk az első Fülemülék éjszakája programunkat. Az esemény első részeként a Múzeum Baráti Kör és helyi csoportunk ismertette a rendezvényt, szó esett a fülemüléről, bemutattuk az év madarát és védelmének fontosságát. A programot színesítette a tápiószecsei iskolások előadása a fülemüle énekéről, illetve az év madara rajzpályázatra beadott megannyi csodás alkotás. Rövid sétát tettünk a kúria kertjében, ahol a résztvevők megtapasztalhatták, hogy a város közepén elhelyezkedő, kis méretű zöldterület milyen változatos madárvilágot rejt.

Május 11-én Tápiószágon megtartottuk második Fülemülék éjszakája programunkat. A mindössze három km hosszú túra rendkívül változatos élőhelyeken haladt keresztül, meglátogattuk a gyurgyalagpartfalakat, a földvárat, ezután a patakpartot követve az iskolakerten át visszatértünk kiindulási pontunkhoz.

Június 22-én és 23-án megtartottuk helyi csoportunk látványos gólyagyűrűző programját, amit egykor a Tápió-vidéken kezdtek el, és vált később országos rendezvénné. 20 fészeken összesen 53 fiókat gyűrűztünk meg nagyszámú érdeklődő kíséretében.

Sári Gergő

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Hagyományörző Tavaszi virágles nevű kiránduláson vettünk részt kb. 40 fővel a Zemplénben április 13-án. Füzérvadány kastélyparkja és Füzérkajata között, a Korom-hegy területén tettünk egy sétát Dr. Demeter Iván vezetésével. A Fülemülék éjszakája programon, május 23-án, a szakadó eső ellenére 7 tántoríthatatlan érdeklődő társaságában Dr. Legány András

Kuvikfióka gyűrűzése Görbeházán (Fotó: helyi csoport archívum)

tartott előadást a helyi Találkozások Házában. Május 25-én Polják Ferenc vezetésével vízimadár-monitoringon vettünk részt a halastavak és a tiszavasvári Fehér-sziken, ahol 24 fajt, énekeseket, ragadozókat és vízimadarakat írtunk össze. Az ideiglenes vízállású területen a cankok, sirályok mellett a bibicek fordultak elő nagyobb számban. Április végén, majd júniusban több hétvégén is Zsíros Sándor munkájába kapcsolódunk be a Szabolcs-Szatmár-Bereg megye nyugati és Hajdú-Bihar megye északi részén nagy számban kihelyezett vércseladák és szalakótaodúk ellenőrzésével. A júniusi hőségben négy nap alatt – 250 odúban leggyakoribb a vörös vércse volt – mintegy 80 pár fészkelését sikerült igazolni. Szép számmal képviselték magukat a kék vércsék (45 pár) és a szalakóták is (40 pár). Az erdei fülesbaglyok, kuvikok és a gyöngybaglyok mellett két füleskuvikköltést is regisztráltunk. Petrilláné Bartha Enikő jóvoltából a nagyszámú gyűrűzött fióka mellett néhány felnőtt madarat is sikerült ilyen módon megjelölnünk. Érdekességként említhető, hogy Tiszavasváriban sikerült befognunk egy Orgovány határában fiókaként gyűrűzött szalakótát. Az előző évekhez hasonlóan idén is több helyszínen tapasztaltuk, hogy a szalakóták egymástól néhány méterre is hajlandóak költeni.

Szabóné Balázs Beáta

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

Április első hetében rendeztük meg tavaszi madárgyűrűzési programunkat a Tömördi Madárvártán, melynek keretében 30 faj 423 példányát gyűrűztük meg és 16 faj 175 példányát fogtuk vissza. Április 5-én a Szombathelyi Erdészeti Zrt. Központi Igazgatóságával közösen rendeztük meg a Madarak és fák napja verseny területi fordulóját 10 iskoláscsoport részvételével. Április közepétől az állandó ráfordítású madárgyűrűzés (CES) keretében folytattuk az adatgyűjtést. Április 15-e után elvégeztük a szombathelyi Pelikán-parkban fészkelő vetésivarjú-állomány felmérését, és részt vettünk a varjúkolóniával kapcsolatos helyzetfeltáró és konfliktuskezelési javaslatokat tartalmazó, Szombathely Polgármesteri Hivatala részére készített tanulmány

Madarak és fák napja verseny (Fotók: Gyurácz József)

Teregyakorlat Tömördön

kidolgozásában: 281 fészket számoltunk meg, és 224 párba becsültük a parkban fészkelő vetési varjak számát. A hagyományoknak megfelelően az Eötvös Loránd Tudományegyetem Savaria Egyetemi Központjának biológus és biológiatejár szakos hallgatóinak ökológiai teregyakorlatához idén is a madárvártán és környékén biztosítottuk a vizsgálati helyszínt április-májusban, de több óvodás- és iskoláscsoportnak is tartottunk madárgyűrűzési bemutatót. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság felkérésére a nemzeti park működési területére eső 26 db 2,5x2,5 kilométeres UTM-négyzetben május végéig felmértük a tövisszűrő gébics és a karvalyposzáta fészkelő állományát. Tizennégy helyen mutattuk ki egy-egy tövisszűrő gébics, három helyen pedig karvalyposzáta fészkelésre utaló jelenlétét. Júniusban elkezdtük a fészkelő fehér gólyák felmérését egész Vas megye területén, június 22-én 9 település bevonásával megrendeztük a lakosság körében népszerű Gólya roadshow ismeretterjesztő programunkat, melynek során 21 gólyafiókat gyűrűztünk. Ezúton is köszönet helyi csoportunk önkénteseinek a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

ZEMPLÉNI HELYI CSOPORT

Az év kételtűjét, a foltos szalamandrát, valamint barna varangyokat figyeltünk meg április 13-án a Zemplénben. Középhuta előtt találkoztunk a forrásnál, hogy a Tolcsva-patakot átlépve eljussunk az istvánkúti erdészházhoz, ahol is a ház melletti tóban megfigyelhető a barna varangyok párzásának látványos jelensége. Sajnos a korábbi hónapok nagy szárazsága kedvezőtlenül befolyásolta a szaporodóhelyek kialakulását, a szalamandrák esetében a lárvák kifejlődéséhez szükséges tiszta vízű források, lassú folyású patakok vízhozamát. A lassú

Gólyatöcsles (Fotók: Balogh Katalin)

Odúellenőrzés

Szalamandra túra

mozgású nőstények fokozott veszélynek vannak kitéve az úthálózat miatt is. Mi is az aszfaltúton vettük észre egyedünket.

Másnap, április 14-én az év madarát lestük meg Szerencsen, egy szombati napon. A nyolc érdeklődővel a szerencsi vasútállomáshoz egészen közel található cukorgyári ülepítőtavakhoz tettünk sétát aktív tagtársunk, Krusinszki Ferenc közreműködésével, aki szabadidejében rendszeresen bejárja és már nagyon jól ismeri a területet, így hetekkel a program előtt észlelte a gólyatöcsök érkezését. Bármennyire is alkalmazkodóképes is a faj, a tartós zavarásra érzékeny, a feltételezhetően fészkelési szándékkal itt megtelepedő párok sikeres költésének esélyét évről évre rontja a horgászati tevékenység a Szerencs-patakon, a fűnyírás, az égetés és a poráz nélküli kutyasétáltatás, ezért május második felétől már csak alkalmanként látni egy-egy magányos madarat táplálkozni a tavakon és azok környékén.

Az idei Madarak és fák napja program a Zemplénben a már szokásos forgatókönyv szerint zajlott. A május 11-ei programon a helyi csoport tagjaival és önkénteseivel a Tekerjes-völgyben kihelyezett odútelep ellenőrzését végeztük el közösen.

Balogh Katalin

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országsszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, társadalmi kapcsolati, gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Kapcsolat).

KÜLDÖTTKÖZGYŰLÉS

Az MME legfőbb döntéshozó szerve az egyesületi törvény rendelkezése alapján minden év május végéig összehívandó küldöttközgyűlés. Ezen a helyi csoportok taglétszámarányosan választott küldöttei szavaznak az előző évi beszámoló és a tárgyévi költségvetési terv elfogadásáról. Ezenkívül itt adjuk át az egyesületi kitüntéseket is. Az idei küldöttközgyűlésre május 18-án, a fővárosi MOM Kulturális Központban került sor. A kitüntetettek:

- Örökös tagságot kapott Dr. Bankovics Attila, Fodor János, Dr. Ócsai András és Dr. Vollemann Mária.
- Chernel István-émlékéremet kapott Illés Péter, Béres László, Dr. Kiss Viktória és Balsay Sándor.
- Brellos Tamás-díjat elismerésként Vértés Irméné kapott.
- A Keve András-díjat Dr. Szép Tibor kapta.
- A Központi Irodából Fatér Imre munkáját emelte ki a vezetőség.

Gratulálunk a díjazottaknak, és egyben köszönjük eddigi sok évtizedes munkájukat!

Bodnár Katalin, Orbán Zoltán

ÁRAMÜTÉS-MEGELŐZÉSI PROGRAM

Egyesületünk tavaly nyáron tette közzé felhívását, amiben arra kérte a lakosságot, hogy az erre a célra kidolgozott elektronikus űrlapon juttassák el az egyesülethez a tudomásukra jutott madáráramütéses eseteket. Ennek kapcsán 88 lakossági és 579 nemzeti parki és civil szakembertől összesen 667 bejelentés érkezett 788 elhullott állatról, 46 beazonosított madár- és két emlősfajról, valamint további 5 nem meghatározható madárról, amik közül 777 állat áramütés, 11 pedig vezetéknek ütközés következtében pusztult el. Az esetek az elektromos szabadvezeték-hálózat okozta probléma számos különösen aggasztó vonatkozására is rávilágítanak:

- A balesetet szenvedett madárfajok közül 15 a legmagasabb, fokozottan védett kategóriába tartozott: 246 fehér gólya; 29 szalakóta; 8 parlagi sas; 4-4 kerecsensólyom, rétisas és uhu; 2-2 fekete gólya, gyöngybagoly és kék vércse; 1-1 fakó keselyű, nagy goda, szirti sas, tűzok és vörös gém.
- Az esetek 57%-át mindössze három madárfaj – a fehér gólya (246 példány [31,2%]), az egerészölyv (136 pld. [17,2%]) és a vörös vércse (67 pld. [8,5%]) – adta, ami ezeknél a fajknál – figyelembe véve a vezeték-hálózaton átlag 170 ezerre becsült éves országos madárelhullást – már felveti az állomány szintű pusztítás problémáját.
- A balesetet szenvedett madarak között finn gyűrűs szirti sas, bolgár gyűrűs fakó keselyű, osztrák jeladós rétisas, német, horvát és osztrák gyűrűs fehér golyók is voltak, ami a nemzetközi felelősségünket is jelzi.

Az MME a bejelentések összesítését május elején eljuttatta a területileg illetékes természetvédelmi hatóságokhoz és az üzemeltető áramszolgáltatókhoz, kérve az érintetteket az 591 jelentős madárpusztulást vagy fokozottan védett faj elhullását okozó vezeték szakasz madárbaráttá alakítására. Az információkra az áramszolgáltatók konstruktívan reagáltak, ígéretet téve a legproblémásabb szakaszok mielőbbi madárbaráttá alakítására.

Az NKM Áramhálózati Kft. a június 13-án tartott találkozókn mutatta be a szolgáltatási területén együttműködő hatóságoknak, nemzetipark-igazgatóságoknak és egyesületünknek legújabb szerelvényét, a madárvédelmi szakemberek által 10 éve szorgalmazott 800 mm hosszú, műgyanta burkolatú feszítőszigetelőt. A szolgáltató, idei bevezetésétől kezdve, minden rekonstrukcióra kerül és új építésű szakasz esetén az új, madárvédelmi szempontból már minden téren megfelelő szerelvényt alkalmazza majd.

Solt Szabolcs

KÉKVÉRCSE-VÉDELMI PROGRAM

Egyesületünk fajmegőrzési programja keretében a korábbi projektek során kihelyezett mintegy 4000 költőláda karbantartása, renoválása és cseréje okozta és okozza a legnagyobb feladatot, mert 2019-re a költőládák harmada kritikus állapotba került, és a közel 15 éves műfészkek lassan mind tönkremennek. Az NKM idén 2 millió forint támogatással segítette a cseréjüket, amire a Kiskunsági és a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóságok területén kerül majd sor.

Fotó: Orbán Zoltán

Június közepéig ugyan rendszeres és sok csapadék hullott, ám ennek nem érzékeltük hátrányos hatását, sőt a rovarvilágra áttételesen inkább kedvezően hatott. A telepeknek otthont adó erdőfoltok is megújultak a korábbi aszályos évek után. A mezei pockok állománya is felfutóban, így kényelmesen volt miből válogatni a költésbe kezdő pároknak. A vásárhelyi Pusztá mintaterületen ennek megfelelően szinte mindegyik pár négytojásos fészkekkel kezdte a költési szezont.

Palatitz Péter

PANNONEAGLE LIFE-PROJEKT

Parlagisas-fészkek nyári ellenőrzése

Június folyamán az MME szakemberei és a nemzetipark-igazgatóságok természetvédelmi őrszolgálati közösen ellenőrizte a hazánkban ismert valamennyi parlagisas-territóriumot a PannonEagle LIFE-projekt keretében. A sasok nagyon érzékenyek a célirányos zavarásra, ezért a madarászok általában csak távolról ellenőrzik a fészkeket, és ha nincs gond a költéssel, akkor azokat évente csak egyszer látogatják meg. A közel 300 territórium három hét alatt történő ellenőrzése hatalmas

Fotó: Orbán Zoltán

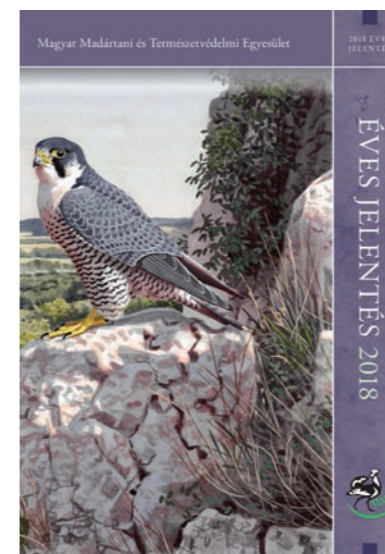
munka, ugyanakkor pótolhatatlan információkat szolgáltat a világszerte veszélyeztetett ragadozómadár-faj védelméhez. A fészkek egy részébe felmászta a kutatók, ahol 135 fiókára ornitológiai, valamint távolról is leolvasható színes gyűrűt helyeztek, illetve genetikai mintát is vettek, hogy monitorozni lehessen a fiatal sasok túlélését. A fészkek többségét viszont az utóbbi években már drónok segítségével vizsgáljuk meg, hiszen a fiókák száma, kora és állapota így is megállapítható. Az ellenőrzések során begyűjtjük a szülő madarak vedlett tollait is, hiszen az ezekből kivont DNS segítségével megállapítható a pár tagjainak kiléte is, így új példányok párba állására vagy a régi szülők pusztulására is lehet következtetni. A fészkekben és a fészkek alatt gyűjtött táplálékmaradványok összetétele pedig az egyes párok táplálkozási szokásairól ad érdekes információt (erről cikk olvasható az Ornis Hungarica 2018. évi első számában, ami az MME honlapon is elérhető: mme.hu > Tudástár > Kiadványok > Ornis Hungarica.)

Horváth Márton

TÁRSADALMI KAPCSOLATOK OSZTÁLY

Elkészült az MME 2018. évi színes éves jelentése

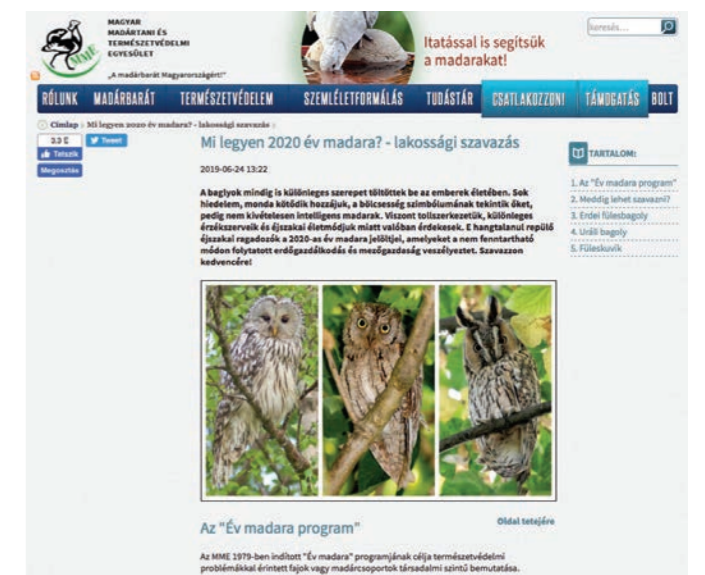
Egyesületünk a törvényi kötelezettséget jelentő, száraz és technikai jellegű közhasznúsági jelentés mellett 2010 óta készíti el színes, olvasmányos éves jelentését, melynek célja a tagság és a potenciális támogatók (magánemberek és cégek) tájékoztatása a munkánkról. Május közepére elkészült

a legutóbbi, 2018-as jelentés, amit a kiemelt támogatóink nyomtatott formában, postai úton kaptak meg, ugyanakkor az a honlapon is megtekinthető, letölthető (mme.hu > Rólunk > Dokumentumok).

Év madara 2020 szavazás

Egyesületünk 1979-ben indította el az Év madara programját. Ennek célja a társadalom megismertetése azokkal a madárfajokkal vagy -csoportokkal, amelyek védelmében a lakosság különösen fontos szerepet kaphat. 2011-ben kísérletképpen internetes szavazás döntötte el, hogy a három ajánlott faj közül melyik legyen a következő év madara. Az akció sikerét látva a következő években is többnyire így zajlott a kiválasztás. A bevált gyakorlattól csak akkor térünk el, ha valamilyen különleges okból egy-egy faj kapcsán erre szükség volt. Így lett 2014-ben, az MME 40-edik „születésnapján” címermadaruk, a tűzok az év madara, vagy 2018-ban a vándorsólyom, mivel ek-

kor ünnepeltük annak 20. évfordulóját, hogy e gyors röptű ragadozónk költő fajként visszatelepült Magyarországra. Joggal merülhet fel a kérdés, hogy a hazánkban eddig megfigyelt 418 madárfajból hogyan jutunk el ahhoz a háromig, amely majd kiemelt figyelmet kap. A kiválasztás hosszadalmas folyamat, és számos szempont figyelembevételével történik, amit a Társadalmi Kapcsolatok Osztály koordinál. A fő szempontok a kiválasztásnál: lehetőleg olyan madár legyen, amely még nem volt az év madara, és amelyhez az MME tevékenysége kapcsolódik, továbbá élőhelytípusban, megjelenésében, életmódjában térjen el az előző év madarától. A többkörös döntési folyamat első fázisa, hogy a főbb szempontok alapján összeállítunk két-három csoportot maximum négy-öt fajjal, amit a végső döntést meghozó elnökség elé tárunk. Ezt követően írjuk ki az egy hónapig tartó internetes szavazást június-július folyamán. Azért ilyen korán, hogy a lakossági voksolás alapján a legtöbb szavazatot kapott fajról elő tudjuk jósítani a következő év január 1-jén induló kampányév internetes és nyomdai anyagait.

Idén június 24-én indult a július 25. 12:00-ig tartó szavazás, melynek három választható faja 2020-ra az erdei fülesbagoly, a füleskukuk és az uráli bagoly volt (a madárcsoport természetvédelmi szempontból legvesélyeztetettebb képviselője, a gyöngybagoly most azért maradt ki, mert 1985-ben már volt az év madara).

Bodnár Katalin, Orbán Zoltán

EXTRÉM KÉKCINEGE-VONULÁS AGRÁRTERÜLETEN

Kevermesen 2016 óta működik őszi madárgyűrűző táborunk augusztus eleje és október vége között. A tizenhárom hálólhely egy szántóföldekkel körülvett, fűzettel tarkított, száraz vízelvezető csatornában és a mellette elhelyezkedő ezüstfásban helyezkedik el. Eddig 58 madárfaj több mint 5200 egyede akadt hálóba, azonban ezek közel 20%-át egyetlen napon, 2017. október 18-án fogtuk meg. Már egy nappal korábban, október 17-én délután is feltűnően sok kék cinegét gyűrűztünk meg, szám szerint 68-at, ami tekintettel arra, hogy a faj nem fészkel nálunk, és vonuláskor

→ A kék cinegékkel teli háló (Fotó: Bozóné Borbáth Erna)
 ↓ A kékcinege-vonulással érintett gyűrűzőhely (Fotó: Bozó László)

sem tömeges, igen meglepő volt. Másnap reggel azonban minden várakozásunkat felülmúlta az első hálóellenőrzés, hiszen a tizenhárom hálóból hét telítve volt kék cinegével. A csatornában a legészakibb hálóból 120 példányt szedtünk ki, de az ezüstfás szélső hálókban is hálónként száz körüli madár várta a kiszabadítást. A délelőtti végére a számláló 679 példánynál állt meg, amit 14 további faj 72 egyede egészített ki 751-re. Nemcsak a hálókban, hanem a fákon, bokrokon és még a dűlőúton a fűben is mindenhol kék cinegék voltak. Ehhez hasonlót csak egyszer láttunk, a dániai Gedser madárgyűrűző állomásán, ahol a sárgafejű királykák napi fogásszáma elérte az ezret, és a madarak még a fűben is mozogtak. Skandináviában egyébként a vonulás csúcsán évente előfordulnak olyan napok, amikor a kék cinegék miatt össze kell húzni a hálókat, de egy magyarországi másodlagos élőhelyen ezt korábban el sem tudtuk volna képzelni.

Bozó László, Bozóné Borbáth Erna

EGY TELJES MACSKABAGOLYCSALÁD ELPUSZTULÁSA

A múlt évben kihelyezett macskabagoly-költőládák ideai ellenőrzésekor, nagy örömmünkre, Széplaki Imre barátom a 40-es számú odúban egy vörösesbarna, kotló tojót talált. Ez a láda a 8-as főúttól 250 méterre egy erdei fenyőn volt, és egy lucernatáblára nézett. Bár ebben a magánerdőben többször is végeztek fakitermelést és nyiladékvágást a költési időszak elején, még az odú közvetlen közelében is, ez látszólag nem zavarta a madarakat. A húsvéti hosszú hétvége szombatján Veszprém irányából tartottunk haza, amikor a Veszprém-Márkó közötti katonai felüljáró és a kamerával felszerelt kapu között, a menetirányokat elválasztó dupla szalagkorlát alatt egy elütött madarat vettem észre. Továbbhaladva egy kilométeren belül egy újabb madarat láttam meg a szalagkorlát alatt; vörösesbarna színéről azonnal tudtam, hogy macskabagoly. Pár évvel ezelőtt ugyanezen az útszakaszon már találtam elütött macskabagolyokat, de akkor

nem volt ismert költésük. Még aznap délután visszamentem, mert nem hagyott nyugodni a dolog, és egyéb elintéznivalóm is akadt még a környéken. A 40-es odú tükrében megpillantottam a fiókat, amik talán egyhetesek lehettek, de már nem mozgáltak, tojót pedig sehol sem láttam, így sajnos beigazolódni látszott a félelmem. Ezért hazafelé megnéztem közelebről a két madár tetemét: Az első a hím volt, pár napja ütötték el, és a lábán gyűrűt viselt (Széplaki Imre jelölte 2018. 03. 24-én 1+ hímként, és később egyszer vissza is fogta a környéken), a másik pedig a tojó friss teteme volt. Húsvéthétfőn reggel mentünk ki Imrével a ládát kitakarítani, és ezen a helyen megszüntetni. Öt fióka és egy tojás volt az odúban, így a tojással együtt nyolc madarat veszítettünk. A táplálékmaradványok apró madaraktól származtak.

Szöveg és fotók: Móczár Balázs

Az elülött macskabagoly tojó

Az elülött hím macskabagoly

Macskabagoly fiókák

SZÁNTÓFÖLDEK MADARAIRÓL

A mezei madarak európai megfogyatkozásáról szóló riasztó hírek, és a szántókon felbukkanó országos ritkaságok (pl. reznek, füles- és kalandrapacsirta) – a hazai madarásztszadalom zömének nagyjából ennyi kapcsolata van a szántóföldi növénytermesztéssel. Így ha valaki mezőgazdasággal foglalkozik, és közben madarászik is, meglepő élményekre tehet szert. Székesfehérvári ökológiai gazdaságunkból és tágabb környékéről, egy ezerhektáros, nagyrészt intenzív agrársivatagból származó megfigyeléseinkből gyűjtöttünk egy csokorra valót.

A madártani érdekességek több csoportba sorolhatók. Az észlelt madárfajok egy része szántókon szokatlan jelenségnek számít, ilyen például a halászsas, kis póling, erdei cankó, sárszalonna, lappantyú, illetve egy sor közönséges erdei faj (nagy fakopáncs, léprigó, szajkó, cinegék, csuszka, sárgarigó és csicsörke). Voltak szántókon elő-előforduló, ám a Közép-Dunántúlon különlegesen számító fajok: kék vércse, arany-, ezüst- és havasi lile, kis örgébics és hősármány. Néha pedig a madár viselkedése a meglepő: szántón nőtt tarlógombát evő sirályok, cserebogarak után futkosó egerészölyv, vetéskor a felszínen maradt zabszemeket csipegető citromsármány.

A talajmunkák madarakra gyakorolt „vonzó hatása” közismert. Nálunk elsősorban a sirályok tömegesek a traktor nyomában, a danka-, vihar-, sárgalábú és sztyeppi sirályon kívül a heringsirály törzsalakját és világoshátú alfaját, továbbá szerezcsensirályt vendégeltünk meg az évek során. (Csupán az a bosszantó, hogy a sirály bizalmatlan a lelassító, megálló géppel szemben, így sohasincs mód leolvasni a színes lábgyűrűk kódját.) Ugyancsak jellegzetesek a varjúfélék, a sárga és barázdabillegető, valamint a seregély. Megdöbbenő volt ugyanakkor egy nyári tarlöhántás alkalmával a sirályok közé verődő, a frissen művelt talajból valamint csipegető két nászruhás füstös cankó.

Gyakran hallani, hogy az intenzíven vegyszerezett táblákon a madarak nem találhatnak táplálékot. Az tény, hogy az ökológiai parcellákon érezhetően népesebb a három fészkelő kulcsfaj, azaz a fűrj, a mezei pacsirta és a parlagi pityer állománya. Ám a

hatalmas, vegyszeres táblákon is láthatók olykor nagyobb madártömegek. Az érő gabonát károsító szipolyokat például óriási sirálycsapatok gyérik, köztük a fent említett fajokon kívül kis sirályt is láttam már. Az érő repceállománynak is van vonzereje, többször is megfigyeltünk 100–200 példányos, órákon át teljes csendben (!) rovarászó sarlósfecsketőmeget. A végtelen kukoricatáblák sok ételmezt nem, búvóhelyet azonban bőven kínálnak az őszi vonulóknak. Még a legközelebbi bokrostól több kilométerre is gyakori látvány ilyenkor a tövisszúró gébics, a házi rozsdafarkú és a csilpcsalpfüzike.

A legtöbb váratlan adat a pillangósokhoz (lucerna, herekeverék) kapcsolódik. A kaszálás egyes fajokra súlyos veszélyt jelent (fűrj, fácán és mezei pacsirta), másoknak ellenben terített asztalt nyújt. A fehér golyák nagyon hatékonyan tudnak ilyenkor pockot fogni, bár egy heretábla kaszálásakor még röpképes fácánfióka elejtését és porhanyósítás utáni egészben lenyelését is láttam. A láncfüggönyös vadriasztó nagy mennyiségű rovarot rebent fel a növényzetről; volt, hogy százas füstifecske-tömeg kísérte a traktort. Amikor leültünk ebédelni, a fecskék is megpihentek a lekaszált rendeken: inkább megvárták a könnyű zsákmányt, és nem bajlódtak a bizonytalanabb kimenetelű vadászattal. Még meglepőbb volt, amikor a lucernából a láncok által kikergetett lombzöcskét két kabasólyom kapkodta, fecskéként csapongva a gép körül. A legközelebbi vizes élőhelyek kilométerekre vannak, ám a szürke gém, de különösen a nagy kócsag mégis szívesen ellátogat ide, utóbbi legnépesebb csapata 52 példány volt egy nyolchektáros táblán. A megszokott fajok (egerészölyv, barna és kékes rétihéja, vörös vércse, varjúfélék és nagy örgébics) mellett említést érdemel a hamvas rétihéja, a lekaszált rendeket a rétihéjához hasonlóan végigrepülő vörös kánya, a kerecsensólyom, a kaszát a gyakoribb rokonaival együtt kísérő két heringsirály, a száradó rendekből lárvákat felcsipegető kakukk, illetve a télen itt szedegető fenyőrigócsapat.

Járosi Adrienn, Kovács Gergely Károly

Fotó: Orbán Zoltán

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amiket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, és a március végéig beérkezett adatok alapján készültek.

Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

Amennyiben gyűrűs madarat, madárteemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszlévelemben.

Bütykös hattyú

Két magyar gyűrűs bütykös hattyú került meg június elején Görögországban, Thesszaloniki közelében. Az egyik madarat a színes gyűrűje alapján azonosították. Ezt a példányt fióka korábban jelölték 2017-ben Fonyódon (Somogy megye, Lukács Katalin Odett). A jelölés évében és 2018-ban is megfigyelték a Balatonon, az idei évből ez az első megkerülési adata a madárnak. A másik példány sérülten került kézre, ezt 2016-ban jelölték fiókaként a Velencei-tavon (Lukács Katalin Odett). A madarat egyelőre egy repatriáló telepen kezelik, hamarosan elengedhető lesz. 2016-ban a Velencei-tó környékén figyelték meg néhányszor, majd 2017-től a Balaton déli partján tartózkodott, utoljára pedig idén februárban látták Siófokon.

Ez a második, illetve a harmadik hazai gyűrűzésű bütykös hattyú megkerülése Görögországban. Egy 1998 telén a Soroksári-Dunán gyűrűzött teledő példány tetemét 2002. januárban az Evros folyónál, a török határ közelében találták meg. Ezt a példányt korábban Németországban és – a költési szezonban – Ukrajnában is megfigyelték. A most Thesszalonikinél megkerült példányok viszont hazai költő állományból származnak. A fiatal, egy-három éves bütykös hattyúk legtöbbször csak a Kárpát-medencén belül tesznek meg kisebb-nagyobb távolságokat, amíg megtalálják a végleges fészkelési területüket. A hazai fészkelő hattyúk az enyhe teleken a költőhelyük környékén maradnak, de ha a fagyok rákényszerítik, még be nem fagyott vizeket keresve a Kárpát-medence délebbi területeire, ritkábban valamivel messzebb is húzódnak.

Fotó: Hadarics Tibor

Rózsás gödény

Egy színes gyűrűs rózsás gödényt figyeltek meg a Balatonlelle melletti Irmapusztán (Somogy megye, Takács Máté) június elején. Később ismét szem elé került Sarród határában, a Nyéki-szálláson (Győr-Moson-Sopron megye, Dr. Hadarics Tibor) június 21-én. Ez az első gyűrűs rózsás gödény megkerülése Magyarországon. A madár 2018. november elején került be egy izraeli madármentő állomásra, majd november 29-én jelölték meg és engedték szabadon a Hula-völgyben. A rózsás gödény Magyarországon csak ritka kóborló, Európában a Fekete-tenger partvidékén és a Duna-deltában fészkel nagyobb telepeken.

Kanalas réce

Májusban két magyar gyűrűs kanalas récét lőttek le Oroszországban. Ezek az első itt megkerült, hazai jelölésű példányok. Az egyik az Urál hegység nyugati, a másik a keleti – ázsiai – oldalán került kézre. Mindkét madarat 2017 őszén jelölték a Mekszikópusztai Madárkertben (Győr-Moson-Sopron megye, Dr. Hadarics Tibor). Ezen kívül, az eddig Magyarországon megjelölt száz kanalas réce közül, korábban két példány került meg külföldön, mindkettő Spanyolországban (1946 és 1956). A faj Magyarországon kis számban fészkel, leggyakrabban a tavaszi és őszi vonulásokor lehet megfigyelni. Dél-Európában, illetve Nyugat-Afrikában teletnek.

Kanalasgém

Április közepén Cibakházán, a Holt-Tiszánál fényképeztek le egy gyűrűs kanalasgémot (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Pesti Gábor), amit 2004-ben gyűrűztek a tömörkényi Csaj-tavon (Csongrád megye, Dr. Halmos Gergő). Az eltelt 15 év (5444 nap) alatt 62 alkalommal figyelték meg itthon és külföldön, Tunéziában, Olaszországban, valamint Horvátországban. Jelenleg ez a példány a második legidősebb magyar gyűrűs kanalasgém a hazai adatbankban. A legidősebb nyilvántartott példányt szintén 2004-ben gyűrűzték a Csaj-tavon, a jelölés és az eddigi utolsó megfigyelése között 15 év (5467 nap) telt el. A kanalasgémek a telet jellemzően a Földközi-tenger vidékén töltik. Kis számban a Szaharán túli területekre is eljutnak, míg egyes fiatal madarak a Kárpát-medencében kísérelnek meg áttelelni. Legfontosabb telelőterületük Tunéziában és Líbiában, a Gabesi-öbölben található.

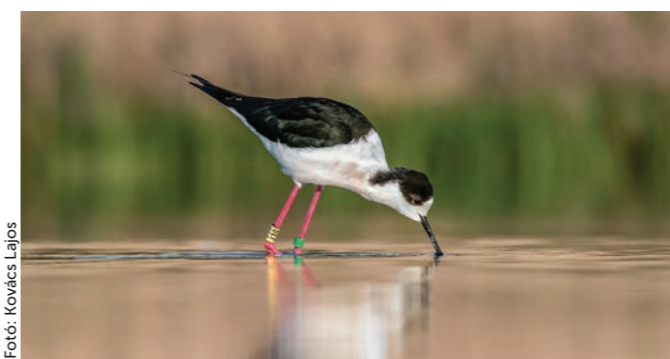
Fotó: Pesti Gábor

Vörös vércse

Egy költésben lévő, magyar gyűrűs vörös vércsét fogtak vissza június elején Finnországban. A madarat fiókaként gyűrűzték Nyirád határában (Veszprém megye, Barta Zoltán) 2015-ben. Ez a harmadik hazai gyűrűs vörös vércse megkerülése Finnországban. A korábbi kettő, szintén itthon kelt példány közül az egyiket, a mostani esethez hasonlóan, költési időszakban fogták vissza (2008), míg a másik sérülten került kézre (2012). Egy áramütött magyar gyűrűs vörös vércsét találtak május elején Délkelet-Romániában. A madár a súlyos sérülései miatt később elpusztult. Ezt a példányt fiókaként gyűrűzték 2016-ban Szabadhidvég határában (Fejér megye, Tóth Tamás). Ez az első hazai jelölésű vörös vércse megkerülése Romániában, egyben a legkeletebbre elmozdult példány.

Gólyatöcs

Egy színes gyűrűs gólyatöcsöt fényképeztek le a Pákozdi melletti halastavaknál (Fejér megye, Kovács Lajos) április közepén. A madarat 2015-ben fiókaként jelölték Szabadszállás határában (Bács-Kiskun megye, Dr. Pigniczki Csaba). A gyűrűzés évében a Fertő tó osztrák oldalán is megfigyelték. A gólyatöcs – az idei év madara – Magyarországon rendszeres fészkelő, főleg szikeseken, nedves réteken, elöntéseken, belvizeken lehet megfigyelni. Vonuló madár, március-áprilisban érkezik meg a trópusi Afrikából, és augusztusban már elhagyja a Kárpát-medencét.

Fotó: Kovács Lajos

Vándorsólyom

Június elején egy költésben lévő, magyar gyűrűs tojó vándorsólymot fényképeztek le Szlovákiában, a Kis-Kárpátokban (Jozef Chavko). A madarat 2017-ben fiókaként jelölték a Vértes hegységben (Fejér megye, Klébert Antal). Szlovákiában eddig – a mostani esettel együtt – 8 hazai jelölésű vándorsólyom került meg, ezek közül 7 példány a Kis-Kárpátokban, egy példány pedig Kelet-Szlovákiában, Rozsnyó közelében. A vándorsólyom, ami 2018-ban az év madara volt, elsősorban a középhegységeinkben fészkel. A hazai állománya az 1990-es évektől emelkedik.

Fotó: Jozef Chavko

Nagy fülemüle

Május végén egy viszonylag frissen elpusztult, lengyel gyűrűs madarat találtak a Tököli-parkerdőben (Pest megye). A bejelentő nem tudta meghatározni a madárfajt, így a gyűrűzési riport megérkezésekor derült ki, hogy nagy fülemüle van szó. Ez az első, Lengyelországban jelölt nagy fülemüle megkerülése Magyarországon. A madarat 5 évvel korábban, 2014 júliusában jelölték öreg madárként, így ez a 6. legidősebb gyűrűs példány a hazai adatbankban. Ezenkívül itthon ez idáig dán, finn, svéd és német gyűrűs nagy fülemülék kerültek meg. A faj Magyarországon alkalmi fészkelő, de az utóbbi évekből nincs bizonyított költése. A találás helye és időpontja alapján ez a példány lehetett volna hazai költő madár, de a gyűrűzési adatai alapján tőlünk északabbra fészkel.

Kis lile

Egy magyar gyűrűs kis lilét figyeltek meg május végén Dánia északi részén. A madár könnyebben leolvasható színes gyűrűt is viselt, de a megfigyelőnek sikerült az acélgyűrűt is olvashatóan lefényképeznie (Lars R. Pedersen). Ezt a kis lilét 2018. augusztus közepén gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (György Előd). Ez az első hazai gyűrűs példány Dániában, egyben a legészakibb magyar gyűrűs kis lile megkerülési adata a hazai adatbankban. Magyarországon eddig közel 2700 kis lilét gyűrűzték, közülük – 2015-től – közel 200 kapott színes jelölést is. Hazai gyűrűs példányok a mostani, dániai adat kivételével eddig Ausztriában (14 példány), Bosznia-Hercegovinában, Csehországban, Hollandiában, Németországban, Olaszországban (2 pld.) és Szlovéniában kerültek meg. Itthon osztrák, cseh, német és szlovéniai gyűrűs példányokról érkeztek adatok a Madárgyűrűző Központba. A színes gyűrűk alapján eddig összesen 24 madarat azonosítottak belföldön és külföldön. A kis lile vonuló, a Kárpát-medencébe március elejétől érkeznek a fészkelő és átvonuló példányok. Ősszel október végéig lehet itthon megfigyelni. A telet Afrika Szaharán túli területein tölti.

Fotó: Lars R. Pedersen

Vadgerle

2018. szeptember közepén egy francia gyűrűs vadgerlet fogtak vissza a Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson (Gregorits János), aminek a gyűrűzési adatai most érkeztek meg a párizsi madárgyűrűzési központból. A madarat 2018. május elején gyűrűzték Dél-Franciaországban, a Camargue vidékén. Ez az első francia gyűrűs vadgerle megkerülése Magyarországon. A nehezen fogható vadgerlekből itthon eddig kevesebb mint ezerhétszázat gyűrűzték. Közülük 20 példány került kézre a Kárpát-medencén kívül, valamennyi a Földközi-tenger partvidékén. A legtöbb megkerült példányt vadászat során ejtették el. Magyarországon, a most visszafogott példányon kívül, eddig három külföldi gyűrűs vadgerle került meg, ezeket Olaszországban gyűrűzték. A vadgerle vonuló madárfaj, a telet Afrikában, a Szaharán túl tölti. Hazánkban április második felében jelenik meg költőhelyén, és szeptember-októberben vonul el. A hazai állomány elsősorban a Balkán-félszigeten és az Appennini-félszigeten keresztül vonulva éri el Afrikát.

Fotó: Lukasz Wawrzyniak

Pajzsoscankó

Április végén egy magyar gyűrűs pajzsoscankót azonosítottak a színes gyűrűje alapján Litvániában, a Kur-öböl partján (Simonas Minkevicius). Ez az első pajzsoscankó-megkerülés a balti országban. A madarat 2018. augusztusában jelölték a Mekszikópusztai Madárvártán (György Előd). Magyarországon ez idáig másfél ezer pajzsoscankót gyűrűzték, közülük az utóbbi évtizedben közel 300 kapott színes gyűrűt is. Korábban Ausztriában (5 példány), Hollandiában, Maliban (4 pld.), Montenegróban, Németországban, Olaszországban, Oroszországban (2 pld.) és Tunéziában kerültek meg magyar gyűrűs példányok. A pajzsoscankó Eurázsia északi részén költ, Magyarországon az egyik legnagyobb számban átvonuló partmadár. A telet Afrikában, Indiában, Kis-Ázsiában tölti, egyes madarak Nyugat-Európában is telelnek. A tojók általában délebbre vonulnak, mint a hímek.

Fotó: Simonas Minkevicius

Réti cankó

Idén tavasszal két hazai gyűrűs réti cankót is megfigyeltek Lengyelországban, az egyiket április végén, Poznantól nem messze (Lukasz Wawrzyniak), a másikat május közepén Bydgoszcz közelében. Mindkét madarat 2018. júliusban gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (Koleszár Balázs). Június végén pedig egy újabb színes gyűrűs réti cankót figyeltek meg Litvánia déli részén. Ezt a madarat 2017-ben gyűrűzték a Mekszikópusztai Madárvártán (Dr. Hadarics Tibor). 2017-től összesen 591 réti cankót jelöltek meg színes gyűrűvel Magyarországon, közülük korábban három madarat figyeltek meg külföldön, kettőt Ausztriában, egyet pedig 2018 tavaszán Mauritániában. A réti cankó rendszeres tavaszi és őszi átvonuló hazánkban. Ilyenkor nagyobb csapatait is meg lehet figyelni szikes tavakon, nedves réteken, ársztásokon, belvízfoltokon, halastavakon. Átnyaraló példányok is előfordulnak. Egyes madarak Dél-Európában és Észak-Afrikában telelnek, de az állomány zöme a Szaharán túlra vonul.

Fotó: Lukasz Wawrzyniak

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2019. áprilisának, májusának és júniusának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontját nem közöljük.

Április

A hónap első hetében egy sztyeppi kis pólingot (*Numenius phaeopus alboaxillaris*) 1 láttak és fényképeztek Kardoskúton (Kaczkó Á.); ennek a szűk elterjedésű, a Kaszpi-tengertől északra elterülő sztyeppeken költő és a kelet-afrikai tengerpartokon telelő alfajnak – az adat elfogadása esetén – ez nemcsak az első hazai, de egyben az első európai előfordulása is lenne! Április második hétvégéjén a Mezőkövesd melletti Hór-völgyi-víztározónál egy öreg hím citrombillegetőt 2 (Fitala Cs. és mások), a székesfehérvári Sós-tón pedig egy kanadai ludat láttak (Csopják T. V. és Nagy L.). A hónap harmadik hetében Sárvaron egy vörhenyes fecske (Vasuta G.), a szolnoki cukorgyári ülepítőkön egy hím citrombillegetőt 3 (Rimóczi Á., Hargitai L.) került szem elé, a székesfehérvári Sós-tón pedig ismét látták a kanadai ludat (Kovács N. és társai). Április negyedik hetében Gyulán egy valószínűleg fogságból szökött sujtásos fűtyüölödludat (Simon O. és társai), a veresegyházi Álom-hegyi-tónál egy tojót 4 (Simay A. és mások), majd egy hím citrombillegetőt 5 (Antalné Forintos N. és mások), a dunatétleni Böddi-széken pedig egy terecankót észleltek (Práger Cs. és társai). A hónap utolsó napjaiban a szakmári Dzsídva-halastónál (Fábián P.-né és Tamás Á.) és a dunatétleni Böddi-széken (Németh Á. és Sági T.) is szem elé került egy-egy hím citrombillegető, a fótai Somlyón pedig egy vörösféjű gébicset figyeltek meg (Kazi R.).

Fotó: Kaczkó Ádám

Fotó: Dusnoki Kornél

Fotó: Hargitai László

Fotó: Németh Ferenc

Fotó: Antalné Forintos Nikolett

Május

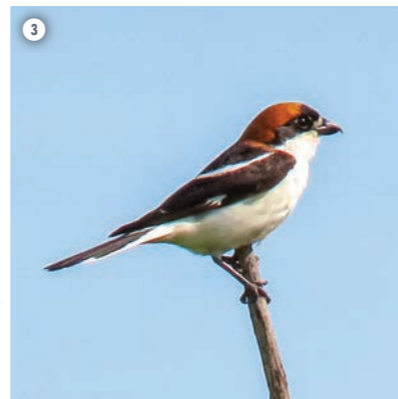
A hónap legelején a veresegyházi Álom-hegyi-tónál (Kerényi Z.) és a pusztaszeri Büdös-széknél (Nagy T.) is egy-egy hím citrombillegetőt láttak, a debreceni Nagyerdőben pedig egy éneklő karmazsinpirókot észleltek (Kerekes E. és Tar I.). Május első hetében az egyik rábapatyi kavicsbányatavon egy kontyos és barátréce hibridet (Csempesz S.), Budapesten (Albertfalva) egy hím vörösfejű gébicset (Hegedűs S. és mások), Veresegyházon egy hím és egy tojó citrombillegetőt (Lengyel A. és Lengyel-Vaskor D.; Németh F.), a székesfehérvári Csónakázótavon egy kanadai ludat (Koleszár S.), Apácatorna mellett egy hím kerti sármányt (Vasuta G.), Békés és Doboz között, a Kettős-Körös árterében pedig egy vörhenyes fecskét (Hódör I.) láttak. A hónap második hetében egy földre esett havasi sarlósfecskét (2) találtak Székesfehérváron, a madár állatorvosi vizsgálat és gyűrűzés után elrepült (Berkényi T. és társai). A hónap második hétvégéjén Dunafalván egy hím vörösfejű gébicset (3) (Sirok D. és társai), Jászksír mellett egy öreg hím fehérkarmú vércsét (4) (Varga J. és Szűcs L.; Varga L.), a Polgári-halastónál egy angolai sárga billegetőt (*Motacilla flava flavissima*) (5) (Tar I.), az apaji árasztásokon két ékfarkú halfarkast (Hegedűs D. és társai), Királyszentiván mellett, a fűzfői szennyvíztisztító külső tavain egy barát- és cigányréce hibridet (Szelle E.), a Felsőszentiván melletti Bokodi-víztározón (6) (Tamás Á. és társai) és a szegedi Fertőn (Domján A. és társai) egy-egy, az apaji árasztásokon pedig két öreg terekcankót láttak (Takács Á. és társai). Május közepén a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós területen (Borsodi-dűlő) is felbukkant egy öreg terekcankó (Hadarics T. és mások). A hónap harmadik hetében Boldogkőváralja és Arka között egy éneklő karmazsinpirókot (Schmidt A.), a szakmári Dzsídva-halastónál egy átrepülő hím citrombillegetőt (Tamás Á.), Csávoly mellett (Józsefházapuszta) előbb egy hím, majd két hím és egy tojó kucsmás sármányt (Tamás Á. és mások), a kőszegi Abért-tónál négy hím és egy tojó karmazsinpirókot (Döbrösi R.), a Hanságban (Német-Hany) egy vörösfejű gébicset (Németh Á.), Apajon (Alsó-Szúnyog) egy terekcankót (Laposa D. és mások), Apácatornán egy hím kerti sármányt (Bodzás J. és társai), Markazon pedig egy éneklő karmazsinpirókot észleltek (R. Adams). Május negyedik hetében a Kis-Balaton II. ütemén egy öreg indiai ludat (Magyar M.), a kőszegi Abért-tónál négy hím (Kóta A.), a tiszalpäri Nagy-tónál egy immatur hím (Fodor A.), Tiszalpäri belterületén egy éneklő hím (Bártol I. és Vass T.), Körmend határában, a Rába és a Csörnőc közötti réteken egy éneklő immatur hím (Farágó Á.) karmazsinpirókot, a fertőújlaki Borsodi-dűlőben tíz (Hadarics T.), az egyik rábapatyi kavicsbányánál hat (Kóta A. és társai) kerti cséret, Debrecen felett egy havasi sarlósfecskét (E. Genetier), Csávoly mellett egy hím kucsmás sármányt (Ócsai P. és Tamás Á.) észleltek. A hónap végén Makó és Maroslele között egy hím és egy tojó kucsmás sármányt (Gyarmati G.; Ampovics Zs. és mások), Tihanynál a Balatonon egy halfarkast (Lengyel A.), Bonyhád határában (Ladomány) pedig egy éneklő hím karmazsinpirókot figyeltek meg (Nusser Z. és társai).

Fotó: Arvay Márton

Fotó: Berkényi Tamás

Fotó: Sirok Dávid

Fotó: Varga József

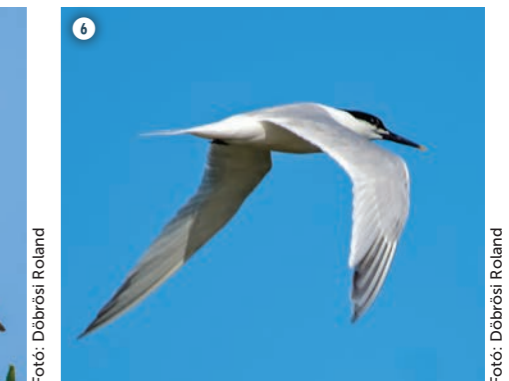
Fotó: Tar István

Fotó: Tamás Ádám

Június

A hónap elején még láttak Csávoly mellett egy hím (3) (Práger Cs.), Makónál pedig két (Tar I.) kucsmás sármányt (1, 2), sőt az utóbbi helyen egészen a hónap közepéig sokszor megfigyeltek egy hímét. Június első hetében egy színes gyűrűs, immatur rózsás gödényt láttak a balatonlelleli Irmapusztai-halastavakon (Takács M.), majd ugyanezt a példányt figyelték meg a harmadik héten a Kis-Balatonon (Fejes É.), pár nappal később pedig a fertőújlaki élőhely-rekonstrukción (Nyéki-szállás) is (4) (Hadarics T.). Az első hét végén a Sopron melletti Jánostelep közelében egy átrepülő hím (Mogyorósi S.), a kőszegi Abért-tónál három karmazsinpirókot (5) észleltek, Szabadszállás közelében pedig egy világos színváltozatú törpesas került szem elé (Turny Z.). Június második hetében egy öreg tojó kis héját láttak Debrecenben (Emri T. és Emri K. N.). A hónap közepén egy kerti cséret tűnt fel a Püspökmolnári-kavicsbányánál (6) (Döbrösi R.), Biharugra felett pedig egy világos színváltozatú törpesast észleltek (Tögye J. és Mazula A.). Június harmadik hetében egy immatur fakó keselyűt figyeltek meg Sárkeszi közelében (Staudinger I. és Nagy I.), Makó közelében pedig ismét látták a két kucsmás sármányt (Szelőczei I. és Zamaróczy T.). A hónap negyedik hetében a kőszegi Abért-tónál három revirtartó öreg hím karmazsinpirókot láttak, egyiket tojóval (Illés P.), Apácatorna mellett többször észlelték a már régóta ott tartózkodó hím kerti sármányt, a fertőújlaki Borsodi-dűlőben pedig három kerti cséret (7) figyeltek meg (Hadarics T.). Június utolsó napjaiban Kurd közelében egy világos színváltozatú törpesas (Bodor Á. és Tarján B.), Siófokon (Szabadisóstó) pedig egy öreg halfarkas került szem elé (Péntek I.).

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

Cseresznyefán fészkelő balkáni gerle

Egy balkánigerle-pár a Berhida külső részén lévő házuk kertjében álló cseresznyefára építette fészket. A kertben körte- és egy kisebb barackfa mellett oszlopos tuják és egy selyemakác is van, a gerlek mégis a cseresznyefát választották.

Szöveg és fotó: Tóth Kálmán

Omladozó parasztház falában próbálkozó gyurgyalag

2019 júniusában lettem figyelmes Pázmándfaluban egy leomlott régi parasztház kb. egy méter széles, homokszínű falmaradványába készült gyurgyalagüreg-kezdeményre. A romtól pár száz méterre egy öt párból álló gyurgyalagtelep volt.

Szöveg és fotó: György Előd

Széncinegét is nevelő kék cinegék

2019. május 11-én a Börzsönyben ellenőriztem egy odútelepet. Meglepődve tapasztaltam, hogy az egyik odúban a kékcinege-fiókák között egy széncinege is van. A fiókák azonos fejlettségűek, valamennyien tokosak voltak. Május 18-án újra megnéztem az odút, és a fiókák mindegyike kirepülésre kész volt. A széncinege-fióka sikeresen felnevelkedett a kék cinegék között.

Szöveg és fotó: Dénes János

Gólyatöcs költése egy szennyvíztisztító vasbeton medencéjében

Fotók: Tóth Kálmán

Királyszentistván külterületén többhektáros ipari terület van, ahol szennyvíztisztítás, hulladékkezelés folyik. A 2000-es évektől kezdve több alkalommal volt itt gólyatöcs- és gulipánköltés a földmedencékben, iszaptárolókban, tocsogókban. 2017-ben egy közeli, ún. haváriatározó szárazulatán, egymás után kezdtek költésbe a madarak, végül négy fészekaljából 12–13 fiatal gólyatöcs repült ki. Már ekkor megjelentek az öreg madarak a vasbeton medence falain, és be-beszálltak a medencében található iszappadokra táplálékért. 2016-ban egy közeli víztározó szeméttel teli felületén költöttek, innen egy fiókát vezettek le a közeli tóhoz. 2018-ban egy kiszáradt, üresen álló 8000 m³-es vasbeton medencét látogattak rendszeresen. Folyamatos jelenlétük, hangoskodásuk miatt az ott dolgozók is felfigyeltek rájuk, és jelezték, hogy valami készül. Így találtam rá a tojásos fészekaljra 2018. június 9-én, mint utólag kiderült, ekkor már közel volt a fiókák kikelése, ami június 12-én következett be. A megfigyelésük nem volt egyszerű, mivel a szülők folyamatosan riasztottak, terelték őket. Július 7-én a két szülőt és a négy

fiókát Tóth Kálmánnak sikerült megörökítenie. A madarak az emberi jelenlétet jól viselték, igaz, igyekeztünk minimalizálni a zavarásukat. Egy hatrekeszes, négy méter mély medence kiszáradt, repedezett iszapja biztosította a táplálékforrást némi vízzel. Az aggodalmunk főleg az volt, mivel a gólyatöcsök a kazetták között ide-oda közlekedtek, ha kellett, elbújtak a sarkokban, az iszapon levő növényzetben. Július 21-én már láttuk repülni őket, kivéve egy „különc” fiókát, amelyik folyamatosan külön volt a többiekétől. Augusztus 5-én kirepültek a medencéből, majd augusztus 16-án az egyik szülő- és a „különc” madár visszatért. Hosszú, hiábavaló próbálkozás után a szülőmadár nem tudta magával hívni, csalni a „különcét”, ezért magára hagyta, és elment. Napokon keresztül aggódom a fiókát, hogy mi lesz vele, miközben a madár feltűnően jól érezte magát. Még szeptember 1-jén is itt volt, majd egy nagyobb eső megemelte a medence vízszintjét, és távozásra kényszerítette az utolsó fiókát is.

Szelle Ernő

Fehér széncinegetojások

Fotó: Haraszthy László

2019. május 31-én ifj. Varga Péterrel egy odútelepet ellenőriztünk a Börzsönyben. Az egyik odúban 7 fehér színű tojást találtunk. Az öreg madarat nem láttuk, ezért nem tudtuk eldönteni, hogy ezek mely fajhoz tartoznak. A fészekbe épített sok fűszál örvös légykapóra, a fészek szélén az avas falevél vörösbegyre utalt, de ezeknek a madaraknak nem fehér a tojása. Fehér tojásai a nyaktekercsnek és a harkályoknak vannak, ezek viszont nem építenek fészket (a nyaktekercs néha elfoglalja a kisebb odúlakó madarak fészket, ami megnehezíti a fészkek alapján történő határozást). Másnap Haraszthy Lászlóval megnéztük az odút, amiben egy széncinege kotlott a tojásokon. Június 12-én öt tokosodó széncinege-fióka és két záptojás volt a fészekben. A következő ellenőrzést június 21-én tartottuk, ekkor már teljesen kifejtett, kirepülés előtt álló széncinege-fiókák voltak az odúban.

[Szerkesztői megjegyzés: Rendkívül ritka jelenség az, hogy egy faj mintás tojásairól teljes mértékben hiányoznak a foltok, széncinege esetében ilyen esetről nem tudunk.]

Dénes János

Az MME Ragadozómadár-védelmi Szakosztály 2020. január-március között újabb ragadozómadár-ismereti tanfolyamot szervez Budapesten. A foglalkozások (hét alkalommal) szombatoként lesznek. MME tagoknak (50 főig) a tanfolyamon való részvétel kedvezményes. Előzetes jelentkezés a szakosztály titkáránál, a fidlo@hotmail.com címen.

Szencinege sikeres költése kerti törpében

2019. június végén, egy piliscsabai ismerőshöz mentünk születésnapra vendégségbe, aki kérte, hogy nézzem már meg, milyen madarak költözhettek be a kerti törpéjébe. Nos, nem kellett sokáig várnom, rövid időn belül feltűnt egy szencinege-pár, és zsákmánnyal a csőrükben felváltva röptek be a szoborcska kalapján lévő nyílásba megetetni a fiókákat. A fészek valahol a szobor hasüregében volt, a fiókák hangját jól lehetett hallani az etetések közben. Bár a szencinegék alkalmazkodóképességéről már sokat hallottam, de ez a fészkelés két ok miatt is érdekes. Egyrészt a fészek különösen alacsonyan volt, talán még a fél méteres magasságot sem érte el, másrészt a bérépülőnyílása csaknem teljesen vízszintes volt. Július elejére a fiókák sikeresen kirepültek. Már csak egy kérdés maradt: Hogyan lehet majd a fészekanyagot kitisztítani ősszel ebből a különös mesterséges odúból?

Szöveg és fotó: Vetró Gábor

Gyertyán törzsének üregében fészkelő vörösbegy

2019. május 11-én Karancslapujtón, a Bobonyír erdeiben (Karancs, Kápolna-hegy lábánál) fészkek felkutatását végeztem. Idős feketefenyvessel övezett, ritkás, koros gyertyános-akácok melletti mély árok peremén nézelődtem. Egy öreg gyertyán tövének fattyúsarjai között barátposzáta fészket találtam. Amikor végeztem az adatok feljegyzésével, már indultam volna tovább, de a négy méterre levő szomszédos gyertyán törzséből a fejem felett egy vörösbegy rebent ki. Felnéztem, és rögtön felfedeztem az ovális alakú, széles szájú, kikorhadt üreget 240 cm magasan. A nyílás elején a fészek oldalát is látni lehetett. Május 13-án Lantos István természetvédelmi őrrrel és Bócsó Anita tagtársammal ellenőriztük a fészket, amiben 8 tojás volt (a kottló madár kirepült). Az odú nyílásának szélessége 11 cm, magassága 20 cm, vízszintes mélysége 18 cm volt. A hazai madártani szakirodalomban említenek hasonló, ritka fészkelést, sőt még mesterséges fészkekoduban történő költést is. Több mint 45 éve kutatom a madárfészkeket, de eddig mindössze egyszer találtam hasonló fészkelést, igaz, jóval alacsonyabban: 1975. június 12-én 5 tojásán kottlott a vörösbegy idős bükkfa törzsének mélyedésében, 90 cm magasan a Karancs, Kápolna-hegy északi oldalán.

Rozgonyi Sándor

Fotó: Lantos István

Fekete rigók szokatlanul korai költése

2019. február végén Karancslapujtón a főút melletti, valaha malomként funkcionáló épület nagy gazdasági udvarán madarászta. A hátsó, két méter magas deszka-kerítés melletti idős tujasoron esetlegesen épülő vagy már kész feketerigó-fészket kerestem, amit meg is találtam egy idős tuja törzse mellett, 2,5 méter magasan, a benne ülő tojóval. Gyanús volt, hogy a madár nem akart lerepülni a fészkeről. Később kiderült, hogy abban négy csupasz, háromnapos fióka volt. A tujasort tovább átkutatva, az előzőtől 50 méterre, azonos magasságban, egy idős tuja ívesen hajló törzsán újabb feketerigó-fészket találtam kottló tojóval, alatta négy frissen kelt fiókával.

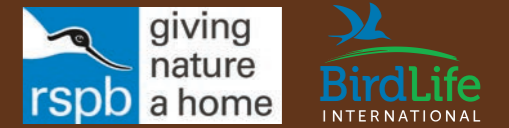
Rozgonyi Sándor

Hegyi billegetők részére ki- rakott odúkat ellenőriztünk Cserép Györggyel, amikor az egyik odú tetején, nem pedig az odúban, egy ökörsem-fészket találtunk. Az odúk kihelyezésénél számítottunk arra, hogy más madarak is költ- hetnek benne, ezért eleve úgy raktuk ki ezeket, hogy a híd mennyezete és az odú teteje között fészkelésre alkalmas hely maradjon, hátha a hegyi billegető az odú tetejére rakja a fészket.

Szöveg és fotó: Dénes János

Ökörszemfészkek költőodú tetején

Név: Royal Society for the Protection of Birds (RSPB)
Alapítás éve: 1889
Taglétszám: 1,1 millió
Kiadványok:
Nature's Home: tagsági magazin
Scotland News: magazin a skóciai tagok számára
Y barcud: magazin a walesi tagok számára
Nature's Voice: magazin az északir tagok számára
Wild Times: 5–7 éveseknek
Wild Explorer: 8–12 éveseknek
Wingbeat: 13–18 éveseknek
Impact: a rendszeresen adományozóknak
Legal Eagle: a nyomozó csoport kiadványa
Fieldfare: a földhasználat-politikai csoport kiadványa
Postacím: The Lodge, Sandy, Bedfordshire SG19 2DL, United Kingdom
Honlap: www.rspb.org.uk

A SZERVEZET IDÉN ÜNNEPLI 130. SZÜLETÉSNAJÁT

Az RSPB 2019-ben ünnepli alapításának 130. évfordulóját. Ez idő alatt a néhány lelkes hölgy által létrehozott egyesületből nemcsak az Egyesült Királyság, de a világ egyik legnagyobb és legjelentősebb természetvédő szervezetévé vált.

Minden a tollakkal kezdődött. Az 1800-as évek végére divatba jött, hogy a hölgyek tollakkal díszítették a kalapjukat, ezért évente madarak ezreit, főként kócsagokat és paradicsommadarakat öltek meg a kalaposipar szükségleteinek ellátására. Emily Williamson ezért 1889-ben kampánycsoportot hozott létre a tollkereskedelem elleni harchoz. A megalapított Madárvédő Egyesület (*Society for the Protection of Birds, SPB*) gyors növekedésnek indult, és 1891-ben egyesült Eliza Phillips hasonló céllal megalapított *Fur, Fin and Feather Folk* nevű szervezetével. A támogatók közé tartozott Portland hercegnője, aki 1891-ben az SPB elnöke lett, és haláláig, 1954-ig viselte ezt a tisztséget. 1904-ben az SPB megkapta az engedélyt a királyi jelző használatára, így jött létre a *Royal Society for the Protection of Birds (RSPB)*. 1924 volt az első sikeres nagy kampány éve: ekkor fogadták el a tollak importját tiltó törvényt.

Emily Williamson, az egyesület alapítójának portréja (rspb-images.com)

Az egyesület részéről az elmúlt néhány évtized egyik legfigyelemreméltóbb területkezelési sikere a bölömbika visszatelepítése volt. Azzal, hogy helyreállítottuk a nádasokat, és újakat hoztunk létre, az 1997-es 11-ről 2018-ra már 118-re nőtt a fészkelő bölömbika-párok száma.

A vadgerle a leggyorsabban csökkenő létszámú, mezőgazdasági területekhez kötődő madarak közé tartozik Nagy-Britanniában. Ezért a Vadgerleművelet elnevezésű programunk a természetbarát gazdálkodási hálózat keretén belül együttműködik a gazdákkal. A *Hope Farm* (Reményfarm) azt mutatja be, hogyan lehet egy farmot a biodiverzitást növelni.

A dél-angliai farmereknek a vidéki gazdálkodási rendszerben való részvételét tanácsadó tevékenységgel segítjük. Ennek keretében pénzzel támogatják a természetközeli gazdálkodást végző farmokat. Például, ha a gazda a tavaszi árpa learatása után a tarlót felszántatlanul hagyja, az felgyomosodik, ezzel élelmet biztosít a hidegebb hónapokra a sövényármánynak. Többek között ennek is köszönhető, hogy a 25 évvel ezelőtti, alig 100 párról mostanra már 1000 pár fölötti az állományuk.

Egyesületünk a saját területek művelése mellett számos egyéb természetvédelmi és a lakosság részvételét igénylő programban is részt vesz. Ilyen például a szicíliai Tengerimadár-élőhely helyreállítási program, ahol a közösségekkel együttműködve kiirtottuk a patkányokat, ezzel téve lehetővé az atlanti vészmadár és a viharfecské visszatelepülését.

KAMPÁNYOK

Az RSPB kampánymunkája a divattal szembeni fellépéssel kezdődött. Az „Állítsuk meg a klímakáoszt” program részeként az egyesület abban nyújtott segítséget, hogy 2008-ban az Egyesült Királyságban elfogadják az üvegházhatású gázok csökkentését előíró klímaváltozási törvényt. 2016-ban az EU természetvédelmi irányelvét az 520 000 aláírónak (közülük 65 000 RSPB-támogató) köszönhetően megvédtük az újratárgyalástól és a meggyengítéstől. Most, mivel a brexit napról napra közeledik, arra összpontosítunk, hogy a környezet védelme, amit a fenti törvény biztosít, az Egyesült Királyságban a kilépés után is hatályban maradjon és erősödjön.

TERÜLETKEZELÉS A TERMÉSZET VÉDELMEBEN

Az RSPB több mint 200, a felföldi tűzegláptól kezdve a parti vizes élőhelyekig sokféle természetvédelmi területet, összességében 150 000 hektárt tulajdonol és kezel (Magyarországon egyesület nem birtokolhat erdő- és mezőgazdasági földterületet, az MME ezért nem rendelkezik ilyen saját kezelésű területekkel – a főszerkesztő megjegyzése). 2018-tól ezek közé tartozik a sherwoodi erdő is, a világhíres Robin Hood otthona.

NYOMOZÓMUNKA

A törvényi védelem ellenére nálunk sem ismeretlen – különösen a ragadozó – madarak illegális vadászata. Az RSPB nyomozó csoportja a tettesek kézre kerítésében segíti a rendőrséget, a nagyközönséget pedig tájékoztatással mozgósítja a vadon élő állatok elleni bűnözés megállítására érdekében.

EGYÜTT MUNKÁLKODÁS

Negyven évvel ezelőtt kezdődött az eredetileg gyerekeknek szóló, legnagyobb „közösségi tudományos” projektünk, a Nagy kerti madármegfigyelés. A résztvevőket arra kérjük, hogy egy órán keresztül figyeljék a kertjükben (vagy valamelyik közeli zöldterületen) a madarakat, jegyezzék fel a megfigyelt fajokat és egyedszámukat. Körülbelül félmillió fő vesz már részt évente ebben a kezdeményezésben, aminek kettős haszna van. Egyrészt az érdeklődők élvezetes időt töltenek vadon élő szomszédjaikkal, másrészt a jelentős számú beérkező adat megmutatja, mennyire ismertek a madarak.

A földtulajdonosokkal, más környezetvédő szervezetekkel és a magánszektorral való együttműködés is életbevágóan fontos. Az

Robin Hood szobra a Sherwood Forest természetvédelmi területen (Fotó: Ben Andrew – rspb-images.com)

Atlanti vészmadár száll föl a tengerről (Fotó: Chris Gomersall – rspb-images.com)

Aldi a vásárláskor adott műanyag szatyrok árából összejött pénzt az egyesületnek adományozta, mi pedig ebből a „Kössük össze a gyerekeket a természettel” programban tájékoztató előadások százait tartottuk meg parkokban és iskolákban.

Az RSPB részt vesz a „Vissza az eltűnés szélééről” programban. Ez egy, az Angliában az eltűnés szélére került fajok megmentésére fókuszáló, nagyszabású védelmi akció, amiben kulcsszerepet játszik

Az RSPB központja a London közelében lévő Sandy-ben (Fotó: Orbán Zoltán)

a civil szervezetek közötti együttműködés. A *Wildfowl & Wetlands Trust (WWT)*-tel együtt végzett Godaprogram is kiváló példa erre [a program célját, részletes leírását az MME honlap hírei között a 2019. július 1-jén megjelent Egy faj megmentése mögött rejlő tudomány – a Nagyoda-projekt című cikkben olvashatja – a szerkesztő megjegyzése].

Egyesületünk továbbra is támogatja a *Birdfair*-t, a madarászok és a madarak iránt érdeklődő közönség részére évente megszervezett többnapos rendezvényt, amin tavaly már több mint 20 000 látogató támogatta pénzádományával a szerke a világban folyó BirdLife-projektet.

FONTOS MADÁRÉLŐHELYEK (IBA)

Az Egyesült Királyságban 313 fontos madárelőhely van. Ezek lehetnek egészen aprók, mint a csupán kilenc hektár, de a költő tengeri

Az RSPB Old Moor-i látogatóközpontjának földszinti üzlete...

madarak számára létfontosságú Marwick Head természetvédelmi terület az Orkney-szigeteken. Az egyik legnagyobb, a North Pennine Moors a maga 394 200 hektár lápos, füves és takarólápos területével az olyan fajok részére alapvető fontosságú, mint a nyírfajd, a nagy póling és a kékes rétihéja. 2016-ban az RSPB 22 új tengeri IBA-területet vagy a meglévők módosítását javasolta, amik a tengerimadár-populációk fenntartásához és -élőhelyek visszaállításához szükségesek.

TENGEREN TÚLI TERÜLETEK

Az RSPB egyrészt az Egyesült Királyság tengeren túli területein (UKOTs), mint például a Falkland-szigetek, másrészt számos nemzetközi program résztvevőjeként az egész világon végez munkát. Ezek közé tartozik a Gola-esőerdő Sierra Leonében, a Harapan-dzsungel Indonéziában, az Albatrosz Munkacsoportban való

← Tristan-albatrosz násztánc (Fotó: Andy Schofield – rspb-images.com)

részvétel a déli féltekén és a keselyű-visszatelepítés Nepálban. Az egyesület jelenleg egy nagyszabású, a tengeri madarak élőhelyének visszaállítását célzó program előkészítésén dolgozik az Atlanti-óceán déli részén található Tristan de Cuhna szigetecsoporthoz tartozó Gough-szigeten. Az ide behurcolt házi egér azzal, hogy megeshi a fészkekben lévő fiókákat, megtizedeli a súlyosan veszélyeztetett Tristan-albatrosz és a veszélyeztetett atlanti viharadár populációit. Az új kutatás kimutatta, hogy az egerek tevékenysége következményeként kétféleképp kevesebb fióka repül ki évente. Az RSPB 2020-ban kezdi a rágcsálóirtást a szigeten.

SIKEREK

2012 óta 79 madárfaj és számos más állatfaj gyakorlati védelmét segítettük az Egyesült Királyságban és a világ számos más pontján. Ez azt jelenti, hogy a problémákat feltárjuk, védelmi technikákat próbálunk ki, és ellenőrizzük, hogy a beavatkozás sikeres volt-e. Az Egyesült Királyságban a sövényármány, a daru, a bölömbika, a vörös kánya, a rózsás csér és a rétis állománya most a legnagyobb, amióta az RSPB-t partnereivel együtt bevonták az említett fajok

...és emeleti étteremnek terasza (Fotók: Orbán Zoltán)

delmébe. Az egyesület taglétszáma folyamatosan nő, és a tagsági magazin, a *Nature's Home* mellett két rendszeres kiadványunkkal a jövő generációit szeretnénk arra ösztönözni, hogy „adjanak esélyt a természetnek” [utalás az egyesület jelmondatára: *Giving nature a home* – a szerk. megjegyzése].

Jamie Wyver

Fordította és összeállította: Madas Katalin

ELSŐ BIRDLIFE-PARTNERÜNK BEMUTATKOZÁSÁNAK MARGÓJÁRA

Egyesületünk 1974. január 6-ai megalakulását követően óriási lelkesedéssel vetettük magunkat a szervezet kiépítésébe. Látna a nagy hazai érdeklődést, fontosnak tartottuk annak megtapasztalását, hogyan csinálják ezt a fejlett nyugati országokban. Ehhez persze azt is tudni kell, hogy az 1970-es években a vasfüggöny zárt el bennünket a Nyugattól, nem volt útlevelünk, és ha kivételesen mégis kaptunk, akkor viszont nem lehetett valutát váltani.

Ősztönösen is, de alapító elnökünk, Jánossy Dénes és később a bölcs Taba Bandi bátyánk javaslatára elsősorban az angol szervezet működését tanulmányoztuk, őket volt szerencsénk az elsők között megismerni. Persze ehhez kellett gyermekkori madarász jó barátom, az Oxfordban lakó Somogyi Péter segítségével, aki vendégül látott, sőt több helyre el is kalauzolt minket (Péter a madarászpályát feladta, de az oxfordi intézetében világhírű agykutató lett, és az MME törekvéseit mindig segítette).

Saját kis spórolt pénzünkből, Haraszhly Laci 850-es Fiatjával mentünk 1978-ban Angliába madarászni, és e mellett fontos tervünk volt az RSPB tevékenységének megismerése is. Az első döbbenet az okozta számunkra, amikor elmentünk az RSPB központjába, Sandbybe, ami egy örökségként adományozott (!) vidéki kastély volt hatalmas parkkal és számos melléképülettel, ahol az alkalmazottak és az önkéntesek dolgoztak. Itt Alastair Gammel, a nemzetközi ügyekért felelős vezető fogadott minket, akivel azután még éveken keresztül tartottuk a kapcsolatot.

A későbbi döbbenetünk tárgya a szervezet milliós tagsága, hatalmas létszámú fizetett apparátusa, a saját rezervátumaik, számos nemzetközi segélyprogram stb. volt. Szerencsénk volt, lelkes beszámolóink és az akkori szerény eredményeink alapján támogatásra, együttműködésre érdemesnek találtak minket.

Kezdetben nagyon nehezen értettük meg, hogy a szervezet-fejlesztés és a nemzetközi kapcsolattartás helyett miért nem a madárvédelmi programjainkat támogatják. Akkor ezt nem tartottuk olyan fontosnak, de később rádöbbsentünk, hogy abban

az időben az MME volt az egyedüli kapcsolatuk a szocialista Kelet-Európával. A veszélyeztetett fajok védelmét ránk bízta, hosszú távú, stabil együttműködést és erős szervezet kiépítését várták el tőlünk, és ezt következetesen támogatták is. Emellett figyelemmel kísérték munkánkat, és 1988-ban a ragadozómadár-védelmi tevékenységünket európai különdíjjal tüntették ki (a díj, egy művészi kerámia ma is az MME irodájában található). Ugyanakkor nem adtak támogatást például a tűzok vagy a kerecsensólyom védelméhez, de kijelöltek egy profi menedzsert, Trevor Guntont, aki többször ellátogatott az MME-hez, és ellentmondást nem tűrően „ránk erőszakolta” a naprakész tagnyilvántartást, amihez biztosították a szükséges korszerű digitális hátteret. Nagyon szorgalmazták a tagsággal és a potenciális támogatókkal való rendszeres foglalkozást. Ezt ma DM-nek (direkt marketingnek) nevezük, és nagy energiát fektetünk bele.

Bámulatra méltó volt az RSPB Sandy-i központjában és a saját rezervátumuk bejáratánál kialakított kis teázó és üzlet, ahol számos kiadványt, könyvet és használati tárgyat árultak – drágán, de tudni lehetett, hogy a bevételt a rezervátum fenntartására költik. Érdemes megemlíteni, hogy az egyre népszerűbb MME Boltot is a tőlük ellesett módszer alapján kezdtük éveken ezelőtt működtetni.

Nagyon fontos megemlíteni, hogy közel két évtizeden keresztül biztosították az MME képviselőinek költségeit a nemzetközi madárvédelmi konferenciákon, valamint éveken át részt vehettünk világszervezetünk, a BirdLife előkészítésében és megalapításában. Később, 1999-ben ránk bízta a Mindennapi Madaraink Monitoringja (MMM) program előkészítését és működtetését, ami egyben az MME Monitoring Központ megalakulását is magával hozta.

Hálásan köszönjük!

Kállay György
korábbi MME elnök

19. Tatai Vadlúd Sokadalom

2019. november 30. (szombat)

A tatai Öreg-tavon minden ősszel vadludak ezrei gyülekeznek, és velük együtt megjelennek az öszbúcsúztató madármegfigyelők is.

A program szervezői:

- MME Komárom-Esztergom Megyei Helyi Csoport,
- Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság,
- Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület

Ha Ön szereti a jó társaságot, kíváncsi a világon szinte egyedülálló látványra, amit a reggel és este megfigyelhető madártömegek jelentenek, akkor ott a helye az Öreg-tó partján, ahol november 30-án (szombaton) egész napos rendezvénnyel várjuk Önt és családját, osztályát, baráti társaságát.

TALÁLKOZZUNK TATÁN!

A programról november elejétől részletes ismertető olvasható a vadludsokadalom.hu honlapon.

Csipogó

2019 Ősz

Előző számunk nyertese:
Rikker Dóra (8 év).
A megfejtés: bolharák, szúnyoglarva, vízi csigák, kisebb halak, kérészlárva, vízi bogarak, pióca, szitakötő lárva, békák

**GÓLYATÖCSÖKS
TÁRSASJÁTÉK**

Derítsd ki, milyen veszélyekkel kell a vonuló gólyatöcsöknek szembenézni! Vezesd el őket Afrikába!

Fejtsd meg a rejtvényt és nyerj énekes madaras memóriajátékot!

Gibraltár

Boszporusz

Földközi-tenger

AFRIKA már csak 5590 km

Segítsetek a 9 fiatal gólyatöcsnek eljutni afrikai telelőhelyükre!

Egyszerre fejenként 1 madarat vezethettek. Ha sikerül eljuttatni a célba, akkor mehetek vissza a kezdőmezőre egy újabb madárért.

Az nyer, aki a legtöbb madarat sikerrel átviszi. Helyeztetek 9 icipici kavicsot a START mezőre. Három út közül választhatok: Gibraltáron és a Boszporuszon át hosszú, de biztonságosabb az út. A középső, földközi-tengeri útvonal rövidebb, de kockázatosabb.

Használjatok 6 oldalú dobókockát: továbbhaladni 1-essel, 2-essel, 3-assal és 4-essel lehet.

5-ös vagy 6-os dobásnál újra kell dobni.

Ha ez a dobás is 5-ös vagy 6-os, akkor a játékos ebből a körből kimarad! Előfordulhat, hogy valami leteríti az eredetileg választott utadról, és egy másik útvonalon kell folytatnod a játékot.

Ha barna mezőre lépsz, akkor a madarad kiesett, ha van a START mezőn még madár, indulj el vele!

Kék mezőre érve ismét dönthetsz arról, hogy melyik útvonalon akarod tovább folytatni a játékot.

A zöld mezők eltérítenek eredeti útvonaladtól.

Ilyenkor arra a mezőre kell átrepülnöd, ahová a nyíl mutat. A vihar mezők narancs színűek. Olvasd el figyelmesen a mezőkön szereplő szövegeket.

SOK MÁS MADÁRHOZ HASONLÓAN A GÓLYATÖCSNEK IS SZÁMTALAN VESZÉLYEL KELL SZEMBENÉZNIÉNE HOSSZÚ VÁNDORÚTJA SORÁN: A VESZÉLYEK NAGY RÉSZÉRŐL AZ EMBER TEHET, SOKSZOR AZONBAN AZ IDŐJÁRÁSI KÖRÜLMÉNYEK HÁTRÁLTATJÁK ÉS TIZEDELIK A VONULÓKAT. A VIZEK SZENNYEZÉSE, A FELHALMOZÓDÓ SZEMÉT SOK VONULÓ MADÁRFAJRA JELENT HALÁLOS VESZÉLYT.

JÁTÉKSZABÁLY

Ne feledd megjelölni a madarainkról, akiknek útját itt követted: jeladosmadarak.mme.hu

VEGYEN EGY
TELESZKÓP
CSOMAGOT -
ADUNK HOZZÁ
EGY INGYENES
TELESZKÓP FEJÉT!

ATX FORRADALMIAN ÚJ LÁTVÁNY

SEE THE UNSEEN

Objektív modul (65 mm, 85 mm vagy 95 mm), szemlencse modul (ATX, BTX vagy STX), állvány (CCT vagy PCT) és balansz-sín (BR) vagy telefon adapter (VPA) vásárlásakor kap egy állványfejet (PTH vagy CTH) ingyenesen.

A promóció 2019. augusztus 1-jétől december 31-ig érvényes, a készlet erejéig. Szerezze be ingyenes állványfejét a kiválasztott üzletekben!